

{ KENTERINGen] digit

Crisis als hefboom voor maatschappijverandering

Lijden en seksualiteit in de Katholieke Kerk

De Revolutie als leerschool

Bij het overlijden van Wannes Van de Velde

KENTERINGen]digit

{KENTERINGen]digit is de digitale opvolger van {KENTERINGen] die tot de zomer van 2007 op papier verscheen. {KENTERINGen]digit wil een tijdschrift zijn waarin talrijke vertegenwoordigers en (basis)groepen uit de kritische christelijke basisbeweging de gedachten en krachten bundelen. Met dit magazine wil de redactie een blad aanbieden dat maatschappelijke toestanden helpt te analyseren en sporen trekt voor een oecumenische bevrijdingstheologie.

{KENTERINGen]digit legt de hoopvolle wendingen in onze maatschappij en kerken bloot. Het breekt met de logica van het kapitalisme en zijn wetmatigheden omwille van haar radicale keuze voor de zwaksten in onze samenleving.

De inhouden en de editoriaals van de 5 papieren jaargangen van {KENTERINGen] vind je op onze weblog <http://Kenteringen.skynetblogs.be>. {KENTERINGen]digit vind je hier op Abelweb, bij de publicaties onder digitaal register.

Redactie

Paul De Witte, Willy Duchatelet,
Jozef Mampuys, Katrien Rombouts,
Jan Soetewey, Elke Vandeperre,
Remi Verwimp.

Werken mee aan dit nummer

- Paul De Witte (°46), woordvoerder Basisbeweging voor Democratie in Samenleving en Kerken
- Willy Duchatelet (°77), leraar
- Marij Loos (°54), lid CvS, lay-out
- Jozef Mampuys (°49), militant in de Christelijke Arbeidersbeweging, lid CvS
- Jef Mariën (°42), oud vakbondsafgevaardigde COC, lid van Beweging en CvS
- Katrien Rombouts (°59), psycholoog, werkzaam in een psychiatrisch ziekenhuis
- Jan Soetewey (°41), medewerker CvS, eindredactie
- André Van Droogenbroeck (°45), klinisch psycholoog, werkt als zelfstandig psychotherapeut

foto voorkaft:

aanschuiven bij de bank om zijn geld op te halen

p5 * Crisis als hefboom voor maatschappijverandering

{KOP en Munt]

Financiële crisis, economische crisis, ecologische crisis, sociale crisis... het is al crisis wat de klok slaat. Maar vermits, volgens het woord van André Leysen, crisissen ook uitdagingen zijn, leven we in een uitzonderlijk boeiende tijd. Een tijd om de juiste rangorde der dingen te herstellen. Dat we geld de samenleving laten leiden, is de wereld op zijn kop. Een menselijke samenleving is er één die haar economie uitbouwt als middel om al haar ambities op de meest diverse terreinen te kunnen realiseren; en geld is dan weer een middel om die economie haar werk te kunnen laten doen. Dat moet de rangorde zijn. De economie moet van ons allemaal zijn.

Journalist Dirk Barrez kan er niet over zwijgen. Hij is man achter Pala, de digitale nieuwsbrief over globalisering en hij heeft een nieuw boek geschreven: *Van eiland tot wereld. Appél voor een menselijke samenleving*. Zoals in zijn vorige boeken gaat hij op zoek naar fundamentele antwoorden voor de problemen en crisissen in onze samenleving. Dirk verstaat de kunst om 'moeilijke dingen' begrijpelijk uit te leggen. Oordeel zelf aan de hand van ons interview met hem.

p9 * De ambivalente houding van de Katholieke Kerk ten aanzien van lijden en seksualiteit

{Kop en MUNT]

Lijden en seksualiteit... twee belangrijke domeinen van het menselijke leven waar de katholieke kerk heel dubbelzinnig mee omgaat. Hoe komt het toch dat de Roomse kerk halsstarrig blijft vasthouden aan de ondubbelzinnige verbodsbepalingen inzake kunstmatige anticonceptie? Paul De Witte legt haarfijn de mechanismen en theologische denkpatronen uit die daartoe leiden. De aanleiding om wat daarin meespeelt op een rij te zetten, werd hem geboden door Radio 1. Op 28 augustus 2008 was hij, als woordvoerder van de Basisbeweging, te gast in "De Och tend". De aanleiding was de open brief van een zestigtal katholieke organisaties aan Benedictus XVI. Naar aanleiding van de 40ste verjaardag van de encycliek *Humanae vitae*, die het gebruik van voorbehoedsmiddelen verbiedt, vroegen ze dit verbod eindelijk op te heffen.

p16 * De Revolutie als grote leerschool

{Reporter ter plaatse]

André Van Droogenbroeck ging afgelopen zomer met CvS mee op reis naar Cuba. Het heeft hem behoorlijk wat gedaan. Hij reflecteert over zijn reiservaringen vanuit een psychologische invalshoek. Niet verwonderlijk, want hij is psychotherapeut van beroep. Zo werpt hij een verrassend nieuw licht op de vragen met betrekking tot 'indoctrinatie', 'propaganda' en 'ethiek'. Hij verwijst daarbij ook naar 'De Factor Fidel', het recente boek van Katrien Demuyne en Marc Vandepitte.

3

Redactioneel

Geven en nemen in tijden van crisis

5

KOP en munt

Crisis als hefboom voor verandering

. interview met Dirk Barrez

9

Kop en MUNT

De ambivalente houding van de

Katholieke Kerk ten aanzien van

lijden en seksualiteit

16

Reporter ter Plaatse

De Revolutie als grote leerschool

. bedenkingen bij een ervaringsreis

21

Klein Verzet

Elke dag opnieuw

22

De Rode Draad

In het voetspoor van Romero

. Anne-Lies Meerschaert

24

Het Derde Testament

Ik wil de verontwaardiging blijven

voelen

25

Kunstgreep

Le silence de Lorna. De leugen

regeert

27

Brood en Rozen

Vandaag en alle dagen

. bij het overlijden van

Wannes Van de Velde

Geven en nemen in tijden van crisis

Op 18 december 2008 keurde de vakbondsachterban het ontwerp van Interprofessioneel Akkoord (IPA) 2009-2010 goed. De percentages waarmee dat gebeurde (ACV 82%, ABVV 69% en ACLVB 89%) geven wel een te rooskleurig beeld van het 'enthousiasme' waarmee die goedkeuring gepaard ging. Zelfs ACV-voorzitter Luc Corbbeeck wist na de ACV-Raad te vertellen dat "dit een akkoord voor crisistijden is. In andere tijden zou het antwoord op de tekst 'neen' geweest zijn". Een andere ACV-insider had het over "een slecht akkoord, maar een noodzakelijk akkoord". Zo'n uitspraak zal je natuurlijk nooit luidop in het openbaar horen, maar geeft waarschijnlijk goed weer met welke houding de meeste militanten dit akkoord hebben goedgekeurd.

Een slecht akkoord!

Sinds 1996 wordt in het IPA een loonnorm vastgelegd die indicatief is. D.w.z. dat hij richtinggevend maar niet bindend definitief is voor de loonsonderhandelingen in de sectoren die na een IPA volgen. Dit keer werd zelfs geen loonnorm vastgelegd mede omwille van de onzekerheid over de inflatie in de komende twee jaar. Maar wat met een indicatieve loonnorm in de voorbije jaren niet kon, wordt nu zonder loonnorm wel opgelegd. De verhoging van het loon mag maximaal 250 euro bedragen, waarvan maximaal 125 euro in 2009. Het bedrag op zich is al niet veel, maar bovendien gaat het om een maximumbedrag en is dit bedrag netto toe te kennen. Een maximumbedrag wil zeggen dat dit bedrag niet verworven is maar nog moet onderhandeld worden en dat de werkgevers er alles aan zullen doen om onder dit maximumbedrag te blijven. Inspelend op de eerste golf van ontslagen en massale tijdelijke werkloosheid, verwoordde hoofdredacteur Guido Muelenaer in Trends (15 januari 2009) waarschijnlijk goed hoe de meeste werkgevers er over denken: "Het zou een daad van solidariteit met bedreigde werknemers zijn om die loonsverhoging op nul euro te houden." Welke solidariteitsgeste de werkgevers zullen doen tegenover "de bedreigde werknemers" (a propos, wie bedreigt hen waarmee?) kunnen we hier niet vernemen. Eens te meer moet de solidariteit van een en steeds dezelfde kant komen.

Dat maximumbedrag is ook netto toe kennen. D.w.z. geen verhoging van het brutoloon om dan netto 250 euro over te houden. Dit maakt slechts ogenschijnlijk geen verschil voor de werknemers. Bij een normale loonsverhoging zou de loonkost gemiddeld met 700 euro moeten toenemen om 250 euro netto over te houden. Van die 700 bruto loonsverhoging zou ongeveer 450 euro naar de overheid (belastingen) en de sociale Zekerheid (bijdragen) gaan. Dat nu enkel het nettoloon wordt verhoogd betekent dat er niets naar de overheid en de SZ gaat, wat in het nadeel is van wie moet leven van sociale uitkeringen. Maar ook voor de actieven betekent een nettoverhoging buiten het (bruto)loon, zoals nu in het IPA voorzien is, een nadeel. Vermits dit maximale nettobedrag niet in het (bruto)loon zit, telt het ook niet mee voor de berekening van vakantiegeld, eindejaarspremie, werkloosheidsuitkering, pensioenberekening, enz. En het is nog maar zeer de vraag wat er met dit nettobedrag gaat gebeuren na 2010. Moet dit opnieuw onderhandeld worden? Wordt het dan opgenomen in het (bruto)loon en geldt dit dan als een eerste, of zelfs het volledige resultaat van die nieuwe onderhandelingen?

Vooral het feit dat men er niet in geslaagd is om naast dit nettovoordeel de (bruto) minimumlonen te verhogen is een halve nederlaag voor de vakbond(sonderhandelaars). Want moet een IPA niet juist dienen om op de eerste plaats de zwakke en arme werknemers te ondersteunen?

Een 'noodzakelijk' akkoord?

Onder druk van de werkgevers en de regering werd de goedkeuring van het IPA verbonden met het reeds bestaande akkoord over de welvaartsaanpassing van de sociale uitkeringen en de voorstellen in het relanceplan voor een verhoging van de werkloosheidsuitkeringen voor volledige en tijdelijke werklozen. De schrik bestond dat bij niet goedkeuring van het IPA deze 'noodzakelijke' verbeteringen voor iedereen die van een sociale uitkering moet leven, op de helling zouden komen te staan. En vermits voor de actieve werknemers, solidariteit met de sociale uitkeringsgerechtigden geen ijdel woord is, was dit onaanvaardbaar. En dus werd het IPA goedgekeurd. Maar deze 'noodzakelijke' verbeteringen van de sociale uitkeringen betekenen een serieuze meeruitgave voor de sociale zekerheid (SZ). En omdat de loonsverhoging alleen maar netto is, zullen er heel wat minder bijkomende inkomsten naar de SZ vloeien. Vroeg of laat zullen het weer de actieve werknemers zijn die ook hier het gelag zullen betalen, terwijl de werkgevers weer buiten schot blijven.

Werk 'gevers' winnen

Vroeger bestond de kern van een IPA in een recuperatie voor de werknemers van een stuk van de ondernemingswinsten. Het waren dan ook de werkgevers die het grootste deel van de kostprijs van een IPA betaalden. Sinds een 15-tal jaren is hierin steeds meer verandering gekomen en wordt het grootste deel van het IPA betaald door de overheid via fiscale en parafiscale (SZ) tegemoetkomingen. Vermits het geld voor deze tegemoetkomingen voor het grootste deel afkomstig is uit personenbelastingen en SZ-bijdragen, betekent dit dat het de werknemers zelf zijn die voor een groot deel de kostprijs van het IPA betalen en niet langer de werkgevers. Het was bij dit akkoord niet anders.

Tegenover de 660 miljoen euro die de netto inkomensverhoging in 2009-2010 zal kosten aan de werkgevers staat een belastingverlaging van ongeveer een zelfde bedrag voor de bedrijven via het optrekken van het percentage aan bedrijfsvoorheffing op de lonen dat niet moet doorgestort worden aan de fiscus (1). Daar bovenop komt nog een verhoging van de fiscale korting op overuren en ploegen- en nachtarbeid die in 2010 op kruissnelheid 428 miljoen euro zal bedragen. In totaal een mindereuitgave aan belastingen voor de ondernemers van 1,1 miljard euro. Wat tegelijkertijd eenzelfde bedrag aan minder inkomsten betekent voor de overheid. In het relanceplan komt daar over twee jaren gespreid nog eens 1,3 miljard aan besparingen bij voor de ondernemers. Allemaal betaald door de overheid, zeg maar door alle belastingbetalers.

Het klopt dat zeker in tijden van crisis, economie en koopkracht een kwestie is van geven en nemen. Maar dat geven en nemen geldt dan wel voor alle betrokkenen. Met dit IPA is de limiet overschreden van het precaire evenwicht tussen zij die steeds moeten geven, de werknemers en de sociale uitkeringstrekken, en zij die steeds meer nemen, de ondernemingen en hun aandeelhouders. Wij kunnen alleen maar hopen dat de vakbonden in de sectorale onderhandelingen een stuk van het steeds groeiende onevenwicht proberen recht te trekken. Zij kunnen daarvoor zeker rekenen op de steun van hun achterban.

Jef Mariën

(1) Van de 'bedrijfsvoorheffing' die de werkgever van het brutoloon van de werknemer afhoudt en moet doorstorten naar de fiscus, mag hij tegenwoordig 0,15% niet doorstorten. Voor de werkgever is dat dus een lastenvermindering. Dat percentage wordt nu in twee stappen opgetrokken tot 1% van de bedrijfsvoorheffing. Voor de werkgever betekent dat dus een bijkomende lastenvermindering.

Crisis als hefboom voor verandering

interview met Dirk Barrez

“Krisissen zijn uitdagingen”. Zo luidde de titel van een boek uit 1984 van André Leysen, een van België's machtigste ondernemers in het laatste kwart van vorige eeuw. Buiten het feit dat de crisis van toen met een k werd geschreven, is er nog niet veel veranderd. De economische crisis die na de dollar- en oliecrisis in de loop van de jaren zeventig tot volle uitbarsting was gekomen, duurt nog altijd voort. Zij het onder steeds wisselende gedaanten. Zoals het er nu naar uitziet, heeft die economische crisis in het voorbije jaar een echt hoogtepunt bereikt waarvan de ommekeer nog lang niet in zicht is. Juist de omvang en diepgang van de huidige fase van de crisis daagt ons uit om na te denken over de toekomst. Niet over kortetermijnoplossingen maar over fundamentele veranderingen in onze samenleving.

Iemand die daar reeds vele jaren mee bezig is, is Dirk Barrez, VRT-journalist, auteur van een twaalfstal boeken en hoofdredacteur van PALA.be, een nieuwsbrief en website over onze globaliserende wereld. Vlak voor de kredietcrisis eind vorig jaar, met in ons land de ineenstorting van Fortis als (voorlopig) hoogtepunt, verscheen een nieuw boek van Dirk Barrez: *Van eiland tot wereld. Appèl voor een menselijke samenleving*. Samen met twee vorige boeken van hem, *Ik wil niet sterven aan de XXste eeuw. Over leven in de XXIste eeuw* (1) en *De antwoorden van het antiglobalisme* (2001/2004) vormt het nieuwe boek een trilogie waarin de auteur op zoek gaat naar fundamentele antwoorden voor de problemen en crisissen in onze samenleving.

Dirk Barrez

{KENTERINGen}digit: *Toeval of niet, de timing voor dit soort boek kon moeilijk beter zijn?*

Dirk Barrez: Commercieel gezien klopt dat misschien wel, maar veel erger is dat het eigenlijk geen toeval is. We bevinden ons reeds vele jaren in een crisis die steeds allesomvatter en dieper wordt. Door het geknoei van de grootbankiers raast nu een financiële crisis en als gevolg daarvan een economische crisis door de wereld. Het verloop en de gevolgen blijven hoogst onzeker. Maar zeker is dat werk en inkomen van tientallen miljoenen mensen bedreigd zijn. Deze financiële crisis maakt pijnlijk duidelijk hoe weinig greep we hebben op de economie, hoe weinig democratisch het er echt aan toe gaat in onze samenleving. Maar die financiële crisis staat spijtig genoeg niet alleen. Herinner je de voedselcrisis van voor enkele maanden, die is niet verdwenen. Op een verwaarloosd platteland en in vollopende slums betalen vele honderden miljoenen mensen daarvoor de prijs met hongerige magen en ondervoeding. En de ecologische crisis kerft elke dag dieper in ons grootste kapitaal, de aarde. Voortdurend komen wetenschappers met nieuwe studies over onze aanslag op de biodiversiteit of over sneller vorderende opwarming. Van klimaatsverandering tot overbevissing doorboren we de ecologische pijngrenzen van onze aarde zodat we morgen minder welvaart kunnen voortbrengen.

Veeg zeker niet de sociale crisis onder de mat, een crisis van groeiende ongelijkheid en van onleefbare inkomens, een wereld waarin de toegenomen welvaart van de jongste decennia in vele landen bij heel weinig mensen terecht kwam, niet toevallig al de rijksten. Zo overschrijden we snel de grenzen van wat samenlevingen kunnen verdragen.

En dan is er de crisis van de democratie, misschien wel de meest fundamentele van alle, de onmacht om antwoorden te verschaffen op al deze crisissen en om (opnieuw) vat te krijgen op ons bestaan...

(1) 1999/2002, ook als e-book onder de titel *Ik wil niet sterven aan globalisering*, te lezen op www.pala.be

{KJ:} *In je boek noem je de kapitalistische wereldeconomie "de grootste en meest structurele bedreiging voor de vrijheden en recht van de mens". Je maakt daarbij ook een onderscheid tussen het gebruik van de term 'neoliberalisme' en 'kapitalisme'.*

Dirk Barrez: Kapitalisme is analytisch het meest juiste woord. Het is de naam van ons economisch systeem. Het neoliberalisme is gewoon de vorm die dat systeem heeft aangenomen in de huidige fase van globalisering, een fase die je ook het 'financiële kapitalisme' kan noemen. Op de BBC -dat je toch niet van linkse sympathieën kan verdenken- wordt het woord kapitalisme zonder problemen gebezigd. Maar als je het in België gebruikt in een debat, dan word je dadelijk in een bepaald ideologisch hokje gestopt. Dat is zeer vreemd. Je moet natuurlijk voorkomen dat het woord 'kapitalisme' je mogelijkheden om te overtuigen ondermijnt. Maar voor mij is het de meest correcte term voor het proces van globalisering dat zich nu al ruim 500 jaar afspeelt en gestoeld is op de betrachting van ongeremde concurrentie, ongeremd winststreven en ongeremde privéaccumulatie van kapitaal en dus móet je dat begrip wel gebruiken.

{KJ:} *En volgens jou heeft dat kapitalistische systeem z'n economische en ecologische grenzen bereikt?*

Dirk Barrez: Aan de huidige financiële crisis zie je hoe de economische logica op z'n kop is gezet. Waarom heb je normaal gezien een spaar- en kredietwezen nodig? Om je economie op gang te kunnen trekken. Die economie heb je nodig om je samenleving materieel vorm te geven en je sociale ambities te kunnen realiseren. Dát is de volgorde: het geldwezen in functie van de economie en de samenleving. Maar de laatste dertig jaar zie je dat de financiële wereld de bovenhand heeft genomen. In de Verenigde Staten is het aandeel van de winsten dat naar de banken gaat gestegen van 10 procent enkele decennia geleden tot 40 procent in 2007. Zoveel zijn ze echt niet waard, want in feite scheppen de banken als zodanig geen welvaart. Op z'n best kunnen ze helpen om welvaart te scheppen.

Het financiële kapitalisme zorgt dat alle nieuwe welvaart die gecreëerd wordt volledig naar de rijkste 10 procent van de bevolking gaat. De andere 90 procent krijgt van die toegenomen welvaart die ze helpen creëren helemaal niets, en een heel pak mensen ziet z'n inkomen zelfs achteruit gaan. Dat is echt geen voorbeeld van wat ik een 'menselijke samenleving' noem. Maar zo zit onze wereld nu wel in elkaar. De financiële belangen, zeg maar de bankiers, hebben meest van al te zeggen. Zij leggen de prijs van het geld vast. Daarna komt het echte bedrijfsleven dat echte goederen en diensten produceert en verhandelt, en dus welvaart voortbrengt. Om dat te kunnen, betaalt het een hoge prijs aan de bankiers, de intrest. En daaronder pas komt het overgrote deel van de mensheid, de mensen die leven van hun werk en moeten aannemen wat de arbeidsmarkt hun te bieden heeft. Wie hun situatie door een mondiale bril bekijkt, ziet hoe ze steeds minder worden beloond. Bijna overal daalt hun aandeel in het inkomen dat de economie oplevert. Het aantal mensen dat werkt maar toch te weinig verdient om te kunnen leven, dat gedoemd is om onbeschermd in het zwart te werken of in de zogenaamde informele economie en dat verglijdt in sociale onzekerheid groeit alle dagen. De oorzaak van dit alles is het financieel kapitaal dat zijn winsten wil zien groeien, en die winsten moeten ergens vandaan komen, van u en mij.

{KJ:} *Is het niet al te makkelijk om alle schuld maar weer eens bij het kapitalisme en de banken te leggen? Waar blijft de rol van de politiek in dat geheel?*

Dirk Barrez: Dat klopt. Politici hebben de jongste decennia in feite een vrijgeleide gegeven aan het grote geld om met onze voeten te spelen. Dat gebeurt dan ook geregeld: schulden crises in tientallen landen, vastgoedcrises, dotcomzeepbellen, speculatie op mensen die verhongeren, tot de huidige financiële crisis die al miljoenen mensen hun werk en inkomen heeft gekost. Want dat is het resultaat wanneer je de wereld van het geld volledig geliberaliseerde financiële markten aanbiedt. Zo hebben ze alle vrijheid en alle middelen om de allerhoogste winsten na te jagen. Kapitaal kan gaan naar waar mensen het goedkoopst werken en het minst rechten hebben. Dan kan de druk opgevoerd worden op welvaartsstaten om de werknemersbescherming en de sociale zekerheid in te perken, geld dat kan ingepikt worden door financieel kapitaal. Uiteindelijk zien ook de grote middenklassen en de kleinere ondernemers

hun inkomens verschrompelen. Er is één grote herverdeling aan de gang van de armen en middenklassen naar de allerrijksten. En nu zijn we zover dat de privébanken -nu te groot geworden om failliet te laten gaan- overheden en samenlevingen chanteren om hun putten te vullen wanneer het fout loopt. Hun vroeger gemaakte winsten zijn al lang onaantastbaar: dit maakt het financiële establishment moeiteloos wereldrecordhouder oplichting.

{KJ:} *Maar nu lijkt hier toch wel wat verandering in gekomen. Overal ter wereld hebben de politieke overheden drastisch ingegrepen en overal weerklinkt heel luid de vraag naar veel grotere regulering van de financiële markten en de banken.*

Dirk Barrez: Was het maar waar. Iedereen is het er wel over eens dat er meer en strengere regulering moet komen, maar met welk doel? De grote banken zijn als een bus in volle stadsdrukke door alle rode lichten en over de voetpaden geraasd. Dit is waanzin, roept iedereen tot zelfs de felste neoliberalen, nu moeten overheid en samenleving het stuur overnemen. Maar iedereen blijft er wel van uitgaan dat, zodra de bus weer normaal rijdt, de grote privébanken opnieuw aan het stuur gaan zitten. Ook onze politici zeggen: "We gaan de financiële wereld door haar crisis helpen, en daarna geven we het roer terug uit handen". Dat is onaanvaardbaar. Mij lijkt dat de banken hun rijbewijs zijn kwijtgespeeld, in het belang van de economie en van een menselijke samenleving. Vanuit het recente verleden zie ik hiervoor minstens drie redenen. Eén: de bankiers laten zich leiden door de ultrakorte termijn. Ze verpatsen leningen aan mensen waarvan ze perfect weten dat die vroeg of laat in de problemen geraken. Ze verpakken deze zogenaamde rommelhypotheken om er nog meer winst mee te kunnen maken. Terwijl iedereen weet dat verpakte lucht nog altijd lucht is. Twee: ze maken hun huiswerk niet, te weten: spaargelden verzamelen en op basis daarvan binnen veilige marges kredieten toekennen. Door hun manier van werken kunnen ze zelfs geen krediet meer ter beschikking stellen om de reële economie te doen draaien. En drie: de controle werkt niet. Nog altijd niet. Bij de crash van de Aziatische beurzen, nu 10 jaar geleden, werden net dezelfde beloften geformuleerd over toezicht en controle als vandaag. We weten ondertussen wat daarvan terecht is gekomen."

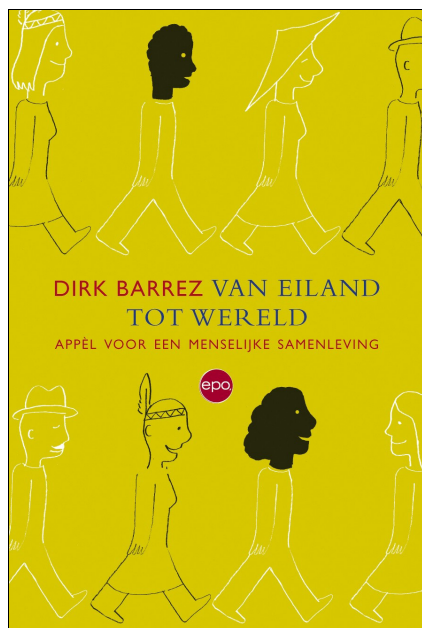
{KJ:} *Dus moeten we naar een wereld zonder banken?*

Dirk Barrez: Niet zonder banken, maar wel met andere banken. Zowel economie als samenleving hebben nood aan financiële instrumenten, in de eerste plaats om te sparen en te kunnen investeren, in bedrijven, woningen, hernieuwbare energie, media of wat dan ook. Maar nog niet zolang geleden hadden we naast privébanken ook overheidsbanken en coöperatieve banken. Niemand kon hard maken dat die laatste het economisch slecht deden. En maatschappelijk scoorden ze wel beter. Toch vond 'men' zowat tien jaar geleden dat hun tijd was gekomen. Ze moesten verdwijnen, ze werden geprivatiseerd of opgeslokt door grotere privébanken en zo verloren we als samenleving belangrijke instrumenten om een sociale politiek te voeren en een sociaalecologische economie uit de grond te stampen.

Die privébanken werkten vroeger vooral op hun eigen nationale markten. Want lange tijd kregen ze niet de kans om op vrijgemaakte internationale geldmarkten hun eigen belangen na te jagen. Pas toen dat wel het geval was, konden ze uitgroeien tot alles dominerende kwelduivels die de wereld van de ene financiële crisis in de andere deden tuimelen, tot en met de huidige mondiale financiële crisis. Ze zijn nu een blok aan het been van samenleving én van bedrijven. En laat ons daarbij niet vergeten dat dit mogelijk werd door politieke beslissingen."

{KJ:} *Moeten we dan de klok terugdraaien?*

Dirk Barrez: Eigenlijk is het doordraaien. Na elke nacht komt de dag. De privébanken hebben hun rechten verspeeld. Daar zijn zij zelf de schuld van. Wij allemaal, ook onze bedrijven en al wie geld nodig heeft om welvaart te kunnen creëren, zijn veel beter af met betrouwbare overheidsbanken en coöperatieve banken die niet speculeren maar zich concentreren op gezonde spaar- en kredietactiviteiten. In de media, in de bedrijfswereld en in de meeste politieke kringen blijft iedereen maar herhalen dat we niet anders kunnen dan met privébanken werken. Ik vraag mij af waarom. Tot 15 jaar geleden hadden wij wél overheidsbanken en die presteerden lang niet slecht. De grote banken die in de plaats zijn gekomen, Dexia en Fortis, leken tot een jaar geleden op één punt beter te scoren: in het maken van hoge winsten, maar

Dankzij uitgeverij EPO kunnen wij het boek van Dirk Barrez aan onze lezers aanbieden aan de speciale actieprijs van €16 inclusief verzendingskosten (winkelprijs: € 19). Om het boek te ontvangen mail je naar johannes@epo.be met volgende boodschap: "Boek 'Van Eiland tot Wereld' via KenteringenDigit". Vergeet ook niet je adres te vermelden. Na ontvangst van het boek betaal je met het ingesloten overschrijvingsformulier.

vandaag klopt zelfs dát niet meer. De ASLK en het Gemeentekrediet waren tevreden met een paar procenten winst. Maar hun maatschappelijke winst lag veel hoger. Iedereen kon bij hen terecht en ze waren veel minder opgejaagd om op de rug van hun klanten snel winst te maken. We waren ook veel meer tevreden over hun dienstverlening. Die banken waren van ons. We zouden ze kunnen verbieden om te investeren in wapenhandel of milieubelastende activiteiten. We zouden ze als hefboom kunnen gebruiken om onze economie, onze huizen, onze publieke gebouwen energiezuinig te maken.

{KJ}: *Zie je ook op andere terreinen mogelijkheden om te evolueren naar een andere samenleving?*

Dirk Barrez: Zeker. We moeten niet afwachten, maar nu zelf al, wat ik in mijn boek 'breukgebieden' noem, creëren. Neem nu energie. Energie is ontzettend belangrijk om een samenleving vorm te geven. Onze energie moet van óns zijn. Iedereen klaagt dat Electabel dominant is, maar dat is omdat wij ze dominant hebben gemaakt. We hebben als samenleving gezegd: "okee, wij dragen de kosten van jouw inversteringen, jij mag met de winsten gaan lopen". Winsten die nu zelfs uit onze samenleving verdwijnen richting Frankrijk -ongeveer twee miljard euro per jaar. Twee miljard euro die je als samenleving niet hebt om minder lasten te leggen op het bedrijfsleven, om te kunnen herverdelen, om de ombouw te kunnen maken van een olie-economie naar een ecologisch duurzame economie. Electabel maakt nu reclame met de boodschap dat het windmolens gaat zetten, na lang wachten en onder zeer zware druk. Maar het model van Electabel blijft natuurlijk dat van grote windmolensettings in handen van één kapitalistisch bedrijf dat alles monopoliseert. Dat is niet het beste instrument. Het kan perfect anders.

Je hebt een electriciteitsnetwerk. Dat netwerk moet van iedereen zijn - net zoals ook de wegen niet op de markt worden geplaatst. En de producenten, dat kunnen we in principe allemaal zijn: iedereen met een dak en een beetje inkomen kan zonnepanelen zetten. Ook windmolens kan je gedecentraliseerd plaatsen: het is niet noodzakelijk om -zoals bij een kerncentrale- een grote kapitaalsintensieve eenheid te bouwen. Elke gemeente kan bij wijze van spreken zijn eigen energiecoöperatie hebben, gekoppeld aan dat publieke electriciteitsnetwerk. Dan heb je veel meer controle van de samenleving. Het kan een gemeente zijn, maar ook een sociale beweging.

{KJ}: *Dat klinkt allemaal behoorlijk radicaal. Sommige zullen je ideologisch bevooroordeeld noemen of in het beste geval een hopeloze idealist.*

Dirk Barrez: Wie zich vandaag geen vragen stelt over structurele alternatieven en niet wil nadenken over de nieuwe verantwoordelijkheden van de overheid, die lijkt mij pas ideologisch bevooroordeeld. Dat we geld de samenleving laten leiden, is de wereld op zijn kop. Een menselijke samenleving is er één die haar economie uitbouwt als middel om al haar ambities op de meest diverse terreinen te kunnen realiseren; en geld is dan weer een middel om die economie haar werk te kunnen laten doen. Dat moet de rangorde zijn. De economie moet van ons allemaal zijn. Vandaag is het recht op kapitaal en het eruit voortvloeiende recht om welvaart te creëren -of om te ondernemen- voor slechts heel weinig mensen werkelijkheid. Deze rechten vormen nochtans de fundamenteën van een allerbelangrijkste ambitie, namelijk het democratiseren van onze economie. We moeten onze economie, onze markten inbedden en insnoeren, niet enkel in mondiale sociale en ecologische regelgeving, maar bovenal in een economische democratie die concrete vorm kan krijgen via inspraak, mede-eigendom, medebeheer, zelfbeheer, coöperatieve samenwerking, gezamenlijke eigendom van productiemiddelen en andere democratische organisatievormen. Enkel zo wordt de economie echt van ons. Enkel zo wordt ze opnieuw een middel om goede samenlevingen te bouwen.

Jozef Mampuyts

Wil je meer weten
over het boek of het online
bestellen,
ga dan naar www.pala.be en
abonneer je gratis op PALA.be,
de brief over globalisering.

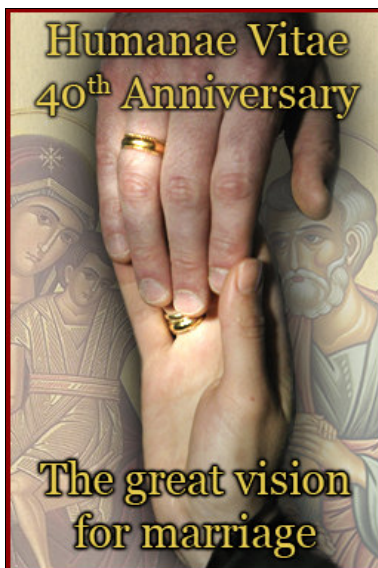
De ambivalente houding van de Katholieke Kerk ten aanzien van lijden en seksualiteit

Op 26 augustus 2008 was ik als woordvoerder van Basisbeweging te gast in het programma van Radio 1 "De Ochtend". En dit naar aanleiding van het feit dat een zestigtal dissidente katholieke organisaties paus Benedictus XVI in een open brief hadden gevraagd om eindelijk contraceptie toe te laten. Dat deden ze 40 jaar na de publicatie van de encycliek *Humanae Vitae* die het gebruik van voorbehoedsmiddelen verbiedt.

Hoewel ik ervan overtuigd ben dat dit thema voor het grootste deel van de Vlaamse zich nog katholiek noemende vrouwen en mannen 'passé' is, ben ik toch op de uitnodiging om aan dat programma mee te werken ingegaan. Mijn voornaamste beweegreden om het toch te doen was 'solidariteit met (katholieke) vrouwen en mannen uit de Derde Wereld', voor wie dit thema niet voorbijgestreefd is. Want zij worden nog steeds geconfronteerd met een zeer dominante mannenkerk.

In dat gesprek zat ik niet tegenover iemand van de officiële kerk. Radio 1 had hier nochtans de woordvoerder van kardinaal Danneels voor aangesproken, maar blijkbaar liet iedereen verstek gaan. Wél was mijn gesprekspartner een gepensioneerd arts uit Genk, van wie ik later vernam dat hij nauwe banden onderhoudt met Opus Dei. Dat laatste was ook duidelijk te merken aan zijn uiterst orthodoxe katholieke taal.

Deze confrontatie heeft mij in eerste instantie boos en ongelukkig gemaakt. Maar ik heb deze boosheid omgezet in een reflectie over de vraag: hoe komt het dat de Roomse kerk halsstarrig blijft vasthouden aan de ondubbelzinnige verbodsbepalingen inzake kunstmatige anticonceptie, zoals verwoord in *Humanae Vitae*? Het resultaat van die reflectie vindt de lezer in onderstaand artikel.

1. De dubbelzinnige houding tegenover het lijden

1.1. Enerzijds: dolorisme

We kunnen de houding van de kerk het best omschrijven als 'dolorisme', waarmee wordt gezegd dat het lijden als waarde op zich wordt verheerlijkt. Dat wordt vandaag niet meer met zoveel woorden gezegd, maar zowel uit de praktijk als uit het vasthouden aan een bepaalde christologie blijkt dit kerkelijk dolorisme nog springlevend. Enkele voorbeelden kunnen dit verduidelijken.

De supersnelle heiligverklaringen van mensen die het lijden in het leven verheerlijkten: Pater Pio, Jozefmaria Escrivá de Balaguer.

Het gebruik van de zelfkastijding die tot 50 jaar geleden nog gebruikelijk was in kloosterorden en vandaag nog bij Opus Dei.

De onverkwikkelijke interpretatie in allerlei christelijke theologische denksystemen van het lijden en de dood van Jezus van Nazareth. De historische context, de executie door het Romeinse Imperium, wordt hierbij volkomen uit het oog verloren. Alle nadruk valt op de zin van de dood van Jezus op zich, die dan geïnterpreteerd wordt als een door God zelf gewilde zoendood van zijn meest geliefde Zoon en mens om de (erf)zonde van de mensheid uit te wissen (1). Deze zoen-

dood wordt hierbij volkomen losgemaakt van zijn bijbels-joodse wortels: de moord op de onschuldige die vervolgd wordt om de gerechtigheid (2). Bijna alle klassieke canons (tafelgebeden) zijn van deze onbijbelse dolorisme-theologie doordrongen.

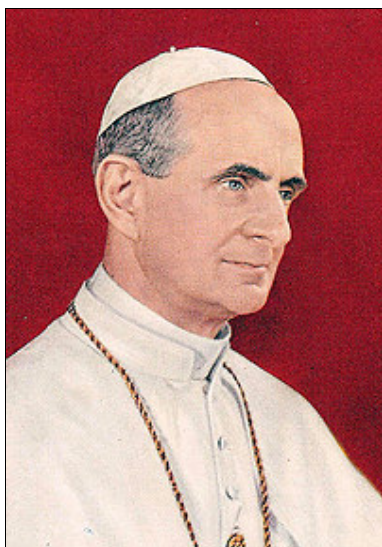
1.2. Anderzijds: een volgehouden inzet tegen het lijden

Als we de geschiedenis van de kerk(en) bekijken, dan zien we dat vanuit de kerken talloze initiatieven zijn genomen om het lijden van mensen te lenigen. Heel wat religieuze orden en congregaties zijn uitgerekend met dat caritatieve doel gesticht. Denken we maar aan het voor Vlamingen meest bekende voorbeeld van kanunnik Triest, de stichter van de Broeders van Liefde, die in de loop van de voorbije eeuw de 'zotten' uit hun persoonlijk en maatschappelijk isolement hebben gehaald en ze een menswaardige plaats hebben gegeven als 'psychiatrische patiënten'.

Ook mogen we hier de vele missionarissen niet vergeten, die zich in de landen van de Derde Wereld –toen nog de kolonies genoemd– vaak meer bezig hielden met het bouwen van hospitalen (en scholen en kerken natuurlijk) dan alleen maar met een theoretische prediking van het evangelie. Natuurlijk mogen we hier bepaalde dubbelzinnige bedoelingen niet uit het oog verliezen, zoals het onmiskenbaar gegeven dat de zorg die men aan mensen bood in de zich christelijk of kerkelijk noemende hospitalen vaak een handige en gemakkelijke weg was om die mensen ook met het evangelie en de kerk in contact te brengen en 'zieltjes te winnen'. Maar dit laatste belet niet dat de missionaire zorg voor de zieke en lijdende mensen zijn wortels had in een authentieke 'evangelische' grondhouding.

Toch moet ik hierbij een bedenking maken. Tot op vandaag blijven officiële kerkelijke instanties het zeer moeilijk hebben om deze 'evangelische zorg om de lijdende mens' los te maken uit de sfeer van het caritatieve, en deze ook te vertalen naar de grote nood aan structurele zorg, die niet voorbijgaat aan de maatschappelijke (economische, sociale, culturele en religieuze) oorzaken van het brutale lijden dat massa's mensen blijft overkomen. Zie maar naar de Vaticaanse veroordelingen van de bevrijdingstheologie, die aan Helder Camara de boutade ontlokte: wie de lijdende arme een brood geeft, wordt geprezen en heilig verklaard; wie op zoek gaat naar de oorzaken van het lijden en de honger, wordt voor communist uitgescholden.

Kortom, hoe dubbelzinnig soms ook, de strijd tegen het lijden van (individuele) mensen staat diep gegrift in de christelijke identiteit en existentie.

2. De dubbelzinnige houding tegenover de seksualiteit

2.1. Eenzijds: het evidente onvermogen bij de kerkelijke leiders om de menselijke seksualiteit als waarde op zich te erkennen

Voor het officiële kerkelijk denken, dat diep geworteld is in het ethisch pessimisme van Augustinus (wiens visie zwaar beïnvloed is door zijn persoonlijke vaak traumatische levensgeschiedenis) en zijn interpretatie van de erfzondeleer, is de mens fundamenteel getekend door de 'concupiscentia' of de begeerte, die fundamenteel geperverteerd is door de erfzonde. Deze erfzonde is bij het doopsel wel weggenomen, maar de begeerte blijft en moet permanent onder controle worden gehouden door de mens er blijvend aan te herinneren dat "het leven ook altijd lijden is".

Zie maar naar het refrein van het bekende lied van Robert Long, dat wel vanuit een Calvinistische achtergrond is geschreven:

*Want 't leven was lijden, als je danste een heiden
Als je lachte te luchtig, als je kuste ontuchtig
Als je niet wilde werken of je ging niet ter kerke
Als je lui in de zon lag, als je fietste op zondag
Kortom alles was verkeerd, want dat had je geleerd*

(1) Het sterkst verwoord in de zogenaamde satisfactieer van Anselmus van Canterbury (1033-1109).

(2) Zie vooral het vierde lied van de lijdende knecht van JHWH in Jesaja 52,13-53,12.

Deze begeerte vond natuurlijk zijn sterkste uiting en uitwerking in de seksualiteit, die van alle menselijke vermogens het sterkst tot de sfeer van het lichamelijke behoort. En het lichamelijke was in een cultuur, die gekenmerkt was door het dualisme, meer dan verdacht.

Het dualisme stelde immers: in het onzichtbaar-geestelijke (de ziel) ligt het goede en goddelijke beginsel en in het tastbaar-materiële (het lichaam) ligt de bron van alle kwaad.

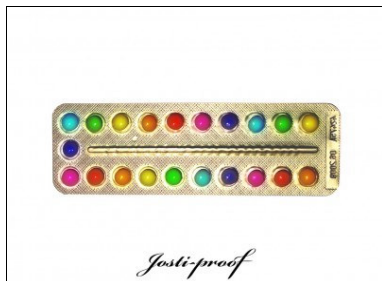
Dat potentiële kwaad moet op alle mogelijke wijzen aan banden worden gelegd door het geestelijke. En dat kan het best door het lichamelijke zoveel mogelijk af te zweren. Niet verwonderlijk dus dat 'geestelijken', die hun seksualiteit op een gesublimeerde wijze beleefden en verondersteld werden celibatair te leven, "het beste deel gekozen hadden". Zij hadden échte roeping.

2.2. Anderzijds: de erkenning van de seksualiteit als noodzakelijk goed om de primaire bijbelse scheppingsopdracht te vervullen: wees vruchtbaar en wordt talrijk

Toch kan men niet zomaar aan de seksualiteit voorbij. Ook zij die deze negatieve gedachten over seksualiteit blijven denken en propageren, weten ook wel dat zij er zonder de beleefde seksualiteit van hun ouders niet zouden geweest zijn. Seksualiteit werd (wordt) dus ervaren als een noodzakelijk kwaad: er moeten kinderen geboren worden. Anders gezegd: seksualiteit werd (wordt) gereduceerd tot 'een functie' en dus geïnstrumentaliseerd. Een instrument dat een ander hoger doel moe(s)t dienen.

Waar het in het bijbels scheppingsverhaal (dat in het verhaal van de Toren van Babel wordt tegengesproken en onmogelijk gemaakt) gaat over het bewoonbaar maken van de hele aarde (wees vruchtbaar, wordt talrijk, bevolk de aarde en draag er zorg voor als goede rentmeesters), daar wordt in de kerkelijke interpretatie dit op het leven gerichte Torawoord herleid tot een seksueel verbod: je mag geen seks hebben, behalve wanneer deze seksuele act de 'biologische' gerichtheid op het krijgen van kinderen niet uitsluit.

Dit wordt ondersteund door een bepaalde mariale theologie, waarin de moeder van Jezus wordt gepresenteerd als toonbeeld voor vrouwen. De nadruk op de louter biologische interpretatie van de maagdelijkheid van Maria, die voorbijgaat aan de symbolische kracht van deze mythe en zo de kern van het verhaal ontkracht, dient het beeld van een seksloze seksualiteit die toch vruchtbaar wordt. Zo wordt wel de vruchtbaarheid geëerd (Jezus wordt uit Maria geboren), maar langs een achterpoortje wordt de seksualiteit op zich als genotvolle beleving van een relatie tussen gelijkwaardige partners toch gezien als tweederangskeuze.

3. De houding van de Roomse Kerk tegenover contraceptie én tegen homoseks als kristallisatiepunt van beide ambiguïteiten

3.1. Een contrastervaring die doet denken

Laat ik bij wijze van contrastervaring eerst iets zeggen over de houding van de joodse Tora. In het boek Leviticus staat het verbod op seksuele betrekkingen tijdens de menstruatie-dagen. Dit verbod verschilt grondig van het katholieke denken rond seksualiteit. Centraal in de joodse spiritualiteit, zoals die in Leviticus wordt verwoord, staat *de heiliging van het leven* in al zijn aspecten. Geen enkel domein van het menselijk bestaan ontsnapt aan deze oproep tot heiliging van het gewone leven.

In dit kader moeten we proberen op het spoor te komen van wat Leviticus juist bedoelt met het begrippenpaar 'rein en onrein'. Een samenleving vol onrecht verdient in het taaleigen van Leviticus het predikaat 'onrein' dat bijna samenvalt met 'zonde'. Een onreine samenleving moet daarom op geregelde tijdstippen worden 'gereinigd'.

Dit kunnen we als mensen de 21ste eeuw nog verstaan, maar hoe zit het met andere bepalingen

in het boek Leviticus, over bijvoorbeeld de 'onreinheid' van vrouwen? Leeft een vrouw die menstrueert, hoezeer ook onvrijwillig, in zonde, omdat ze in die omstandigheid 'onrein' is? Maar wat betekent 'onrein'? Losgemaakt van een primitief taboe op bloed, betekent 'onrein' hier 'onaanraakbaar'. Een vrouw in haar stonde mag door geen man worden benaderd. En fundamenteel is dat een beschermende maatregel voor de vrouw: tenminste gedurende één periode per maand wordt de vrouw onaanraakbaar voor de vaak overspannen hanigheid van mannen, die denken dat ze "de heersers der aarde zijn, de koningen van de zee".

Hier is geen sprake van een negatieve houding ten aanzien de seksualiteit in het algemeen. Integendeel zelfs. Het is voor joodse koppels zelfs een heilige plicht om op Sabbat met elkaar betrekkingen te hebben, want er is geen betere weg om JHWH te eren en de Sabbat te vieren dan door met de geliefde de seksualiteit in vreugdevol genot te beleven.

Deze fundamenteel positieve houding tegenover seksualiteit staat in schril contrast met de uiterst gespannen relatie tot diezelfde seksualiteit binnen de officiële katholieke (moraal)theologie. (3)

3.2. Over kunstmatige contraceptie

Deze katholieke theologie kristalliseert zich in het verwerpen van elke vorm van wat 'kunstmatige contraceptie' wordt genoemd: de pil, het condoom, het pessarium, het spiraaltje, vasectomie of sterilisatie, enzovoort. Dit verbod op die artificiële anticonceptie getuigt van een quasi totaal wantrouwen tegenover de ethische intuïtie en de ethische reflectie van katholieke mensen, die in deze als volslagen leken (in de letterlijke betekenis van het woord) worden beschouwd door celibataire mannen die blijkbaar denken dat alleen zij van seksualiteit kaas hebben gegeten. Deze celibataire mannenclub durft zelfs stellen dat het gebruik van anticonceptionele middelen zou getuigen van een totaal gebrek aan eerbied voor de vrouw, die dan bijna automatisch als lustobject zou worden gebruikt. Is dit geen kaakslag aan de miljoenen katholieke gehuwde koppels die voor een of andere vorm van contraceptie kiezen, juist uit eerbied voor hun vrouw?

Ik zwijg hierbij nog over het condoomgebruik om de verspreiding van SOA in het algemeen en van AIDS in het bijzonder te voorkomen. Toen ik enkele dagen geleden op de radio de Gentse gynaecologe Marleen Temmerman hoorde spreken over haar ervaringen in Afrika met de houding van de katholieke kerk, werd ik vervuld van plaatsvervangende schaamte te behoren tot dat vaak bekrompen en anachronistisch instituut.

3.3. Vanwaar komt die houding: historische achtergronden

Dus eerst iets over *de historische achtergronden* van het blijvend vasthouden van de Kerk van Rome aan de concrete verbodsbepalingen van *Humanae Vitae* (encycliek van Paulus VI uit 1968). Ik doe dit in drie stappen.

Stap 1

Het Eerste Vaticaans Concilie had plaats van 1869 tot 1870 tijdens het pontificaat van Pius IX. Tijdens dat concilie werd de onfeilbaarheid van de paus tot dogma uitgeroepen, en dit op een moment dat reeds een groot aantal bisschoppen uit ongenoegen over de gang van zaken het concilie had verlaten. Ik weet wel dat dit dogma slechts onder zeer bepaalde voorwaarden van toepassing is. Maar dat is enkel het objectief gegeven: de onfeilbaarheid treedt alleen op in bijzondere gevallen (zoals bij uitspraken *ex cathedra*). Een gewone toespraak van de paus valt dus niet onder de onfeilbaarheid. Ook wil de onfeilbaarheid niet zeggen dat de persoon (van de paus) onfeilbaar is, wel de paus in zijn functie als paus. Er is echter ook het subjectief gegeven dat we kunnen aanduiden met het hedendaagse modewoord 'perceptie'.

Een encyciek is objectief gezien geen dogma, maar in de perceptie van heel veel katholieken is

(3) De eerlijkheid gebiedt om hierbij te vermelden dat we wel rekening moeten houden met de vrij negatieve woorden over homoseksueel gedrag in Leviticus, maar dat is een ander verhaal, waarop nu niet kan worden ingegaan. Deze teksten vragen een grondige contextuele lezing en interpretatie.

het dat wel, zeker wanneer met 'doodzonde' bedreigd wordt wanneer mensen de richtlijnen van de encycliciek niet volgen.

Stap 2

Op 31 december 1930 verschijnt dan de encycliciek *Casti Connubii* van de hand van Paus Pius XI. In deel 2 van die encycliciek (Dwalingen en misbruiken betreffende het huwelijk), hoofdstuk 2 (Afzonderlijke bespreking van de dwalingen en misbruiken betreffende elk van de drie huwelijks-goederen), artikel 1, paragraaf 1 onder de titel "Tegennatuurlijke kinderbeperving" kunnen we volgende veelzeggende zinnen lezen:

"Doch laten wij nu, eerbiedwaardige broeders, er toe overgaan, punt voor punt de misbruiken te behandelen, die tegenover elk der huwelijksgoederen staan. Laten wij dus vooreerst spreken over de kinderen. Die durven velen een drukkende last van het huwelijk noemen; volgens hun raad moeten de echtgenoten die met zorg uit hun huwelijk verwijderd houden, en dat niet door eerbare onthouding (die met goedvinden van beide echtgenoten ook in het huwelijk geoorloofd is), maar door het verkrachten van de daad der natuur. Sommigen eisen het recht tot deze *misdadige ongebondenheid* voor zich op, omdat zij een afkeer van kinderen hebben en *alleen de lust verlangen te genieten, zonder de last*. Anderen, omdat zij, naar hun zeggen, niet in onthouding kunnen leven, en toch, om persoonlijke bezwaren, om de moeder, of om hun moeilijke financiële toestand zich ook geen kinderen kunnen veroorloven."(nr. 63)

Doch daar staat tegenover: geen enkele reden, zelfs niet de zwaarwichtigste, kan *wat in zichzelf tegennatuurlijk is*, maken tot iets, wat met de natuur in overeenstemming en zedelijk goed is. Welnu, *de huwelijksdaad is door haar natuur zelf bestemd om kroost te verwekken*. Bijgevolg: wie bij het verrichten van die daad haar opzettelijk beroven van de kracht en het vermogen, die haar van nature eigen zijn, handelen tegen de natuur en verrichten een schandelijke en intrinsiek onzedelijke daad. (nr.64)

Het is dan ook geen wonder, dat ook de heilige Schrift zelf er getuigenis voor aflegt, hoe *de goddelijke majesteit deze verfoeilijke misdaad met de diepste haat verafschuwt en ze soms met de dood heeft bestraft*. Daaraan herinnert ons de H. Augustinus met de woorden: "De huwelijksdaad wordt een ongeoorloofde en schandelijke daad, ook wanneer ze verricht wordt met de eigen echtgenote, als het ontvangen van een kind daarbij onmogelijk wordt gemaakt. Dat deed Onan, de zoon van Juda, en om die misdaad sloeg God hem met de dood."(nr. 65)

Stap 3

In 'Humanae Vitae' komen de twee vorige stappen samen.

Wanneer een paus in 1930 schrijft dat "de goddelijke majesteit deze verfoeilijke misdaad (gebruik maken van kunstmatige middelen tot anticonceptie) met de diepste haat verafschuwt, dan kan een paus in 1968 toch moeilijk iets anders zeggen. Want als hij dat doet, dan is het hek natuurlijk van de dam. Hij zou daarmee impliciet zeggen dat zijn voorganger niet alleen 'feilbaar' was, maar dat hij ook daadwerkelijk 'gefeild heeft'.

Dit gegeven brengt mij tot een algemener besluit, die ik als vraag formuleer: zit het niet in de structuur van de katholieke kerk ingebakken -en dat blijkt overduidelijk uit het voorbeeld van *Humanae Vitae*- dat ze veroordeeld is tot een heilloos immobilisme, waardoor echte vernieuwing ook in de toekomst onmogelijk wordt? Als deze vraag bevestigend beantwoord wordt, dan is dat enkel dramatisch te noemen (4).

3.4. Enkele mogelijke ideologische achtergronden: een stelling en een paar voorbeelden

Pius XI

(4) Het is duidelijk dat de kerkelijke leiding door deze rigide trouw aan een eens gedane uitspraak getracht heeft en blijft proberen om het kerkelijke/pauselijk gezag te redden. De geschiedenis van de laatste decennia leert ons dat juist het omgekeerde is gebeurd: de kerk heeft door *Humanae Vitae* haar eigen moreel gezag ook op andere levensdomeinen zelf in diskrediet gebracht. En dat kan alleen maar dramatisch worden genoemd.

Naar mijn aanvoelen hebben de ideologische achtergronden te maken met een soort van katholiek sadomasochisme, dat stelt dat genieten maar goed is als er ook een dosis lijden aan wordt toegevoegd. Nu weet elke volwassen mens met enige levenservaring dat het leven en dus ook de liefde altijd 'bitterzoet' zijn. Dat is nu eenmaal zo en het is onze menselijke opdracht om met die ambiguïteit met vallen en opstaan te leren leven. Maar dat betekent nog niet dat we aan het leven en de liefde zelf nog wat extra lijden moeten toevoegen omdat we tegenover genieten met wantrouwen vervuld zijn. Omdat het katholieke denken zich nog steeds niet heeft weten te bevrijden van het diep ingebakken dolorisme (het verdragen van het lijden in het *hiernummaals* als voorwaarde om ten volle te kunnen genieten van de eeuwige zaligheid in het *hiernamaals*), bestaat er een groot wantrouwen tegenover 'genieten als waarde op zich'. En hierdoor kan en mag seksualiteit niet in een ongedwongen vreugde en in respectvol genot worden beleefd. En dit wantrouwen vertaalt zich in het verbod dat moet worden nageleefd. Genieten moet met andere woorden samengaan met lijden.

Een paar voorbeelden.

De periodieke onthouding, die door de kerk wel wordt aanvaard, getuigt (volgens een dokter die mij dat reeds dertig jaar geleden persoonlijk heeft gezegd) van een grote vrouwonvriendelijkheid. Juist in de periode dat de vrouw het sterkst kan genieten van het seksueel samenzijn, mogen er geen betrekkingen gebeuren. Opnieuw goed gezien dus van deze door mannen gedomineerde kerk.

Laat mij toe om hier ook even onwetenschappelijk stout te zijn. Ik kan mij immers niet van de indruk ontdoen dat de celibataire mannen, die de katholieke kerk leiden, getuigen van een vorm van onuitgesproken jaloersheid op hun al dan niet gehuwde en seksueel actieve geloofsgenoten, aan wie men het niet gunt om samen met hun partner ten volle van hun seksualiteit te genieten. Wanneer wij als celibatairen moeten lijden aan onze verplichte onthouding, dan mogen we verwachten dat ook anderen (en zeker de vrouwen) een dosis lijden op zich nemen, een beetje vanuit het spreekwoord dat zegt dat gedeeld lijden maar half lijden is. Maar dat gedeelde vreugde dubbele vreugde, wordt in deze gemakshalve maar vergeten.

Het ergste vind ik in deze de houding tegenover homoseksuele medemensen. Homo 's en lesbiennes mogen homo en lesbisch zijn (het zou er nog aan mankeren, alhoewel het in sommige kringen nog steeds als een ziekelijke perversie wordt beschouwd), maar zij mogen hun seksualiteit niet beleven, omdat hun seksuele daden uit de aard der zaak nooit gericht kunnen zijn op voortplanting. Katholieke homo 's en lesbiennes moeten dus maar hun lijden grootmoedig dragen, want daarmee verzamelen ze verdiensten voor het échte leven vol genietingen, dat na dit aardse tranendal zal volgen.

3.5. Bernard Delfgaauw aan het woord bij wijze van toemaatje (5)

“De katholieke Kerk is nog steeds een der machten, die de toekomst van de wereld bepalen. De encycliek *Humanae Vitae* over de geboorteregeling heeft ontsteltentis gewekt, omdat zij inzichten naar voren brengt, die ingaan tegen de algemene overtuiging der deskundigen op het gebied der wereldbevolking. Dit boek wil laten zien, dat dergelijke uitspraken mogelijk zijn, omdat de encycliek wordt beheerst door ernstige misvattingen op het gebied der moraal: verwarring van moraal en recht, miskennis van het eigen geweten van de individuele mens. Het Concilie heeft hierover juistere opvattingen verkondigd, maar de Paus legt de uitspraken van het Concilie naast zich neer. Dit komt voort uit een overtrokken waardering van het Pausambt: uiteindelijk is het alleen de Paus, die de leer der Kerk bepaalt. Als dit de houding van het Vaticaan blijft, dan is het Concilie voor niets gehouden.

Het gaat om de problemen, die *achter* deze encycliek liggen en die om een oplossing vragen. Tracht men door middel van een alles gladstrijkende exegese de uitspraken van de Paus te redden, dan werkt men mee aan een verdichting van de duisternis, die nu toch reeds vele kerkelijke vraagstukken omhult. Men heeft het recht te weten, waar men aan toe

(5) Sexualiteit, pauselijk gezag en geweten, Baam 1968, p 15-16.

Seppe Yperman zei twintig jaar geleden tijdens een uiteenzetting in Jebron dat *Humanae Vitae* niet als een bijbelse, maar wel als een heidens-babelse tekst moet worden gekwalificeerd, omdat in de encycliek de biologische natuur in zich wordt vergoddelijkt en zo wordt uitgeroepen tot ultieme norm voor menselijk ethisch handelen. En dat gaat in tegen de fundamentele teneur van het bijbels scheppingsverhaal, dat oproept tot vrijheid en daarom radicaal breekt met de fatalistisch gebondenheid van de mens aan de natuur-in-zich.

is. Helderheid kan alleen ontstaan, als de bisschoppen de Paus verplichten zijn encycliek terug te nemen of anders zijn ambt neer te leggen. Iedere andere oplossing laat de verwarring bestaan.

Dit boek komt uit kort na de tragische gebeurtenissen in Tsjecho-Slowakije. De beide gebeurtenissen: de publicatie van de encycliek *Humanae Vitae* en het Russische ingrijpen in Tsjecho-Slowakije staan als gebeurtenis volkomen los van elkaar, maar er is wel verband tussen de achtergronden. In beide gevallen gaat het -evenals bij de oorlog in Vietnam- om de strijd van eigen verantwoordelijkheid tegen van buiten komend gezag. Zolang de Kerk haar autoritair gezag handhaaft, staat zij aan de kant van de onvrijheid en bevordert zij een mentaliteit, die bereid is in gezag te berusten zonder naar gronden, rechten en grenzen van dit gezag te vragen

Wanneer een paus bij gebrek aan redelijke argumenten grijpt naar de bijbel of de Heilige Geest om toch zijn stellingen door te drukken, dan maakt hij zich schuldig aan misbruik van de bijbel en verkrachting van de Geest. ”

4. Bij wijze van besluit

Wat ik hierboven schreef, kan voor sommige mensen hard overkomen. Toch is het niet mijn bedoeling om mensen persoonlijk te raken of te kwetsen. Het gaat mij om een 'denksysteem of ideologie', waarvan ik vind dat ze moet tegengesproken worden, op de eerste plaats omwille van de mensen die eronder lijden en op de tweede plaats omwille van het bevrijdend en gelukkig makend woord van de bijbelse geschriften die erdoor ontkend en machteloos gemaakt worden. Natuurlijk wordt die ideologie gedragen en verdedigd door mensen, hier vooral door mannen, die voorlopig -zo lijkt het- niet van plan zijn hun door de wijdingsmacht gesanctioneerd gezag met bijvoorbeeld vrouwen te delen. En dat doet mij en vele anderen “lijden aan deze kerk”.

Zowel lijden als seksualiteit zijn menselijke realiteiten die diep in het bestaan geworteld zijn. Het belang om ermee in het reine komen wordt nog versterkt wanneer we ze in verband willen brengen met geloven in de God van Tora, Profeten en Evangelie. Hoe brengen we déze God ter sprake in een context van lijden en in verband met seksualiteit? De bijbel zelf geeft ons daartoe voldoende uitdagingen.

Wat de seksualiteit betreft, dringt zich de vraag op of we trouw zijn aan de bijbelse God als deze geassocieerd wordt met vooral verbodsbepalingen. Hier kan een aandachtige en contextuele lezing van het HOOGLIED heel veel dienst bewijzen.

En wat het lijden betreft, kunnen we ons misschien eens verdiepen in het bijbelboek JOB, dat gedurfde vragen niet uit de weg gaat.

Paul De Witte

De Revolutie als grote leerschool

Bedenkingen bij een ervaringsreis

Cuba is niet zomaar een vakantiebestemming als een andere. Het is vooral een uniek sociaal, 'socialistisch' experiment. Afgelopen zomer organiseerde CvS, reeds voor de vijfde maal, een kennismakingsreis naar dit land. Gelukkig werden wij in vijf voorafgaande vormingsvergaderingen voorbereid om onze gewone westerse bril achterwege te laten. Cuba is nog wel een arm land, maar geen ontwikkelingsland meer. En dat is volgens Marc Ingelbrecht, de vertegenwoordiger van Oxfam-Solidariteit in de Caraïben, te danken aan zijn politiek-sociale structuur.

Psychologie

Ik wil hier reflecteren over de manier waarop ik onze reis, óns sociaal-politiek experiment kan ik wel zeggen, persoonlijk ervaren heb. Ervaring wordt echter niet zonder vooringenomenheid (1) verkregen. Deze vooringenomenheid wordt bepaald door mijn eigen structuur, mijn eigen innerlijke geschiedenis, maar evenzeer door invloeden van buitenaf. U zal het er dus moeten bijnemen dat ik hier tevens als psycholoog spreek, hetgeen u ertoe zal nopen met mij een psychologisch ommetje te maken.

In een klein boekje *'Karakter en Aanleg in verband met het Ongeloof'* stelt de Nederlandse psychiater Henricus Cornelius Rümke (1893-1967) dat de psychologie in verband met ongelooft slechts een beperkte taak heeft. Zij heeft zeer bepaalde grenzen die nauwkeurig aan te geven zijn. De psychologie kan de verschijnselen van geloof en ongelooft pogen te omlijnen. Zij kan in die zin ook licht werpen op de geloofwaardigheid van bepaalde uitspraken en stellingen. Maar zij kan het waarheidsgehalte van een geloof of ongelooft niet funderen. Dat geldt in mijn ogen ook voor het geloof of ongelooft in de revolutie.

Anders gezegd, psychologie kan, net zomin als enige andere wetenschap, onbevooroordeeld worden beoefend. De wijze waarop het ervaringsmateriaal wordt gerangschikt, hangt reeds van de vooronderstelling af. Men rangschikt en accentueert anders, wanneer men geloof heeft (in het bestaan van God, of in de zin van de revolutie) dan wanneer men dit geloof niet heeft.

Rümke gaat uit van de opvatting dat ongelooft een ontwikkelingsstoornis is. Daarbij merkt hij fijntjes op dat het uitgangspunt van de onderzoeken die tot de stelling leiden dat geloof een ontwikkelingsstoornis is, evenzeer op vooroordeel berust en zeker niet meer feiten van het (innerlijk) leven verklaart. Want dát blijft een essentieel wetenschappelijk criterium: of een gemaakte veronderstelling een groter aantal andere feiten begrijpelijk maakt. En hier verwijs ik expliciet naar de overvloed van internationale onderzoeken, u allen min of meer bekend, die aantonen dat Cuba op gebied van onderwijs, gezondheidszorg en andere welzijnsindexen andere landen, zelfs met een veel hoger BNP (Bruto Nationaal Product) in grote mate overtreft, en dat bovendien ondanks de langstdurende blokkade ooit. Hoe kan men dat verklaren zonder beroep te doen op de kracht van de *revolutie*?

Toch ontmoet men vaak, van zodra het onderwerp Cuba ter sprake komt, en zeker het Cubaanse socialisme vrijwel onmiddellijk hevige weerstanden. Ik zal dat onder zeker opzicht als 'psychologische weerstanden' beschouwen. Als je het Cubaanse socialisme verdedigt, krijg je inderdaad gemakkelijk te horen dat je geïndoctrineerd bent. Tegen die vermeende indoctrinatie verweert onze met westerse vooroordelen behepte gesprekspartner zich vervolgens al te vaak met een zekere 'indociele houding' (2), een weerspannigheid, ongezeglijkheid tot halsstarrigheid toe. Hij ontkent de feiten of vindt ze irrelevant. Kortom, hij wil niet leren.

Indoctrinatie?

Nu moeten we toegeven dat een aantal steeds terugkerende kenmerken van de vele ontmoetingen, die we hebben gehad in Cuba, de schijn van indoctrinatie kunnen wekken. Zo waren er bij onze ontmoetingen vrijwel altijd verschillende gesprekspartners, die derhalve

(1) Dat is de kapitale vraag naar de onderliggende waarden van ons handelen. Simone De Beauvoir stipte al aan dat "het onmogelijk is enig menselijk probleem te behandelen zonder een vooropgezette mening. Alleen al de manier waarop de vragen worden gesteld, het standpunt dat wordt ingenomen, veronderstelt een zekere belangenhiërarchie. Iedere karakteristiek sluit nu eenmaal een bepaalde waarde in en iedere zogenaamde objectieve beschrijving kan alleen tot stand komen tegen een ethische achtergrond."

(2) Dat is het woord in het woordenboek dat 'indoctrinatie' net voorafgaat.

(3) Uit ons verslag over de visserijcoöperatieve in Puerto Esperanza van woensdag 23 juli 2008: (vraag) Wie bepaalt het plan, het quotum dat moet gehaald worden? (antwoord) "Daar beslissen wij over, samen met de staat."

Dit bracht een groepslid ertoe, helemaal in de lijn van onze kapitalistische gewoontedereniging, op te merken dat hij/wij dan toch zouden trachten de norm zo laag mogelijk te houden, teneinde meer premies op te strijken. Maar deze listigheid werd door een zwarte werker radicaal gecounterd: "Wij willen wél meer visen, want de bevolking moet eten!" Deze erg duidelijke uitspraak brengt mij in herinnering wat een gynaecoloog enkele uren later in de polikliniek zei. Ik had hem gevraagd of de medewerkers voldoende verdienden. "Si" zei hij, en "waarom vraagt ge dat?". Deze arts die 4 jaar in het veel rijkere Venezuela had gewerkt voegde er nog aan toe: "Als ik terugkwam, zag ik in welke weelde de Cubanen op het gebied van gezondheidszorg leefden, voor iedereen bereikbaar. En als je ziet wat je voor de mensen kunt doen, dat is toch veel waardevoller dan al het geld van de wereld in je zakken!"

Ook al zouden deze uitspraken perfect passen in een (revolutionaire) propaganda-film, ze blijven een sterke belijdenis inhouden, wel zeer schril en verfrissend afstekend tegen de weinig verheffende, zelfs schaamteloze uitspraken die wij in ons land al te vaak moeten aanhoren, zoals 'ge moet ervan profiteren' en 'als je de occasie had, wat zou je zelf doen?' En zelfs als deze revolutionaire uitspraken niet 100% doorleefd zijn, dan moeten we nog het volgende advies van Kurt Vonnegut indachtig zijn: wees voorzichtig met wat u voorwendt, want we worden wat we voorwenden te zijn.

(4) Demuyne & Vandeputte: *De factor Fidel* (2008, Antwerpen-Apeldoorn, Garant), p. 66.

(5) Ibidem, p. 65.

elkaar 'onder controle konden houden'. We noteerden ook zulke mooie uitspraken, dat men ze gemakkelijk als propaganda kon afdoen.(3)

Maar Fidel Castro verwerpt indoctrinatie als middel tot revolutie. Volgens het woordenboek betekent 'indoctrinatie': "het onder druk bijbrengen of doen aanvaarden van zekere (politieke) leerstellingen". "Het valt juist op dat Fidel oproept om nooit, van wie dan ook, iets te aanvaarden zonder er achter te staan, zonder het te begrijpen", stellen Cubanen Katrien Demuyne en Marc Vandeputte in hun recent boek *'De Factor Fidel'*. En uit een toespraak van Fidel citeren ze: "*Het is geen kwestie van indoctrinatie. (...) Het gaat er niet om de mensen te indoctrineren of hen dingen te laten slikken omdat het nu eenmaal zo is' (...) Men moet nooit aanvaarden iets te geloven zonder het te begrijpen. Anders kweek je fanatici, mystiek, dogma's en fanatisme. (...) Niemand moet zich laten indoctrineren, niemand moet ooit iets aanvaarden wat hij niet begrijpt.*" (4)

Propaganda

Een ander aspect echter betreft de propaganda! Propaganda is nodig om mensen op een lijn te krijgen. Opnieuw Fidel: "*Zonder propaganda bestaat er geen massabeweging, en zonder massabeweging is er geen revolutie mogelijk*" ; "*Het werk van duizenden activisten verandert elke enthousiaste burger in een militant die de aangereikte argumenten en ideeën herhaalt*" (5)

Dat hebben wij inderdaad met een constante regelmaat ervaren, op de meest verscheiden plaatsen, van een lagere school, over de communistische partij, langs een boerenorganisatie tot een visserijcoöperatieve, van een sigarenfabriek tot een naaiatelier, van de CTC (vakbond) tot de CDR ('Comités ter verdediging van de revolutie'), van toerisme en campismo popular tot dominee Arbutin en Raúl Suárez....

Het is een historisch gegeven dat de meeste revoluties onsuccesvol eindigen, juist door een gebrek aan eenheid. Zo leert ook de geschiedenis van Cuba en van andere landen van Latijns-Amerika. Ook in Cuba gingen voorheen veel opstanden roemloos ten onder, omdat er verdeeldheid ontstond. Vandaar de grote nadruk op éénheid. Verwijzend naar ons eigen Belgisch nationaal devies: 'eendracht maakt macht', stelde Manuel Antonio Rios Medina, de secretaris van de CTC: "Ons patriottisme en de eenheid is ons bolwerk dat we de laatste 50 jaar hebben opgebouwd."

Met andere woorden: wie het streven naar eenheid van het Cubaanse volk niet apprecieert, het zelfs minacht, pleegt eigenlijk verraad aan zijn eigen land.

Wie nu nog gelooft in een groot allesomvattend indoctrinatiecomplot van de zogenaamde dictator Fidel met zijn trawanten, waarbij de goedwillende buitenlandse toerist misleid wordt, beschikt over wel heel veel fantasie, ofwel over sterke psychologische weerstanden. Hij of zij diene dan te bedenken dat ikzelf dan misschien ook in het complot zit. Ik, van mijn kant, voel mij nochtans niet geïndoctrineerd. Integendeel, ik spreek als een vrij mens, en in vrijheid, zonder onaanvaardbare druk deel ik met u mijn evaluaties en conclusies, hoe onaf en voorlopig ook.

Ethiek

Nog in het begin van onze reis had ik een ernstige discussie over ethiek. Iemand uit de groep beweerde dat het politieke systeem in Cuba (veel) ethischer is dan het kapitalistische. Ik bestreed dat: ethiek was voor mij een persoonlijke keuze, en niet het resultaat van een of ander politiek stelsel. Al bij al denk ik nu dat mijn gesprekspartner gelijk heeft,

maar ik ook. Maar laat ons deze tegenstelling, these en antithese, even in gedachten houden. In ieder geval heeft ethiek te maken met waarden, met een ideaal. In de lijn van de Leuvense filosoof Herman De Dijn pleit ik voor een conservatief standpunt: ik sluit mij daarbij aan bij de meerderheid der Belgen voor zover zij beweren pater Damiaan als grootste Belg te verkiezen boven Eddy Merckx.

Gaandeweg ben ik een fundamenteel verschil gaan ontdekken tussen de cultuur van het Cubaanse socialisme en onze Westerse cultuur. Zo viel in Cuba de totale afwezigheid van reclame op, terwijl er wel, op een spaarzame maar toch indringende wijze revolutionaire leuzen van Fidel, Che of van nationale held José Martí getoond worden. Eén daarvan trok mijn speciale aandacht: “*Revolution es: No mentir jamás ni violar principios éticos*”, Revolutie is: nooit liegen noch ethische principes schenden. Als de Cubanen voortdurend geconfronteerd worden met een dergelijk devies, een zo ondubbelzinnige handelingsrichtlijn, dan moet het toch moeilijk zijn om daar in publieke discussies, die we zo vaak hebben gehad, tegen in te gaan.

Herman De Dijn stelt dat onze cultuur gekenmerkt wordt door ‘het expressief individualisme’ en door een kapitalisme van ‘conspicuous consumption’ (consumptie van luxegoederen om op te vallen bij anderen). De grote boodschap van vandaag is “*leef zoals je wil*” (met deze slogan wordt je in de Delhaizewinkels voortdurend om de oren geslagen), ‘wees jezelf’ maar best zo dat je toch applaus krijgt. De staat en de maatschappij zijn compleet neutraal en scheppen gewoon het kader waarin iedereen zichzelf kan zijn (6) ... tenminste als je tot de winnende partij hoort.

Daartegenover staat het socialisme zoals gepropageerd door Fidel: in de kern en in de uitvoering een ethisch project. Daarin neemt Fidel een fundamenteel andere positie in dan de klassieke marxistische traditie. Demuyne en Vandepitte schrijven daarover dat de architecten van het marxisme, Marx en Engels, geen etik ontwikkelden, hun theorie gaat niet over goed en kwaad, maar over wat in de geschiedenis te gebeuren staat. Voor Lenin bestond er wel zoiets als moraal, een communistische moraal, maar die was volledig ondergeschikt aan de klassenstrijd. De marxisten wantrouwden de ethiek omdat deze, in hun ogen, in de stroming van het waardesocialisme, misbruikt werd om de klassenstrijd af te zweren (7). Fidel daarentegen ziet ethiek niet als rem maar juist als basis en voedingsbodem van zijn politieke overtuigingen, de bron van zijn radicaal engagement: “*Als je ethische waarden, rebelse strijdlust, afkeer voor onrecht (...), zin voor persoonlijke waardigheid, eer en plichtsgevoel, allemaal met elkaar combineert, dan heb je naar mijn mening de elementaire basis die er voor kan zorgen dat een mens later een politiek bewustzijn ontwikkelt*”. (8)

En dat geldt volgens Fidel ook voor Che Guevara: “*Als communistisch revolutionair, écht communistisch, had hij een oneindig vertrouwen in morele waarden, een oneindig geloof in het bewustzijn van de mens. En ik moet zeggen dat het voor hem heel duidelijk was dat de morele invloed de fundamentele hefboom was voor het communisme in de menselijke samenleving*” (9).

De ethiek en waarden komen er niet vanzelf, ze moeten aangereikt en aangeleerd worden. Er kan geen socialistische maatschappij komen “*zonder dat bepaalde ideeën onverzettelijke ethische principes worden van elke burger*”. Kinderen komen op de wereld met natuurlijke impulsen die “*vaak tegenstrijdig zijn aan waarden zoals solidariteit, edelmoedigheid, moed en broederlijkheid*”. Opvoeden komt daarom voor een groot deel neer op het “*verspreiden van waarden en op het ontwikkelen van gevoelens die vaak haaks staan op die natuurlijke en spontane impulsen*”. Er moet, om het met de woorden van Che te zeggen, een “*nieuwe mens*” gecreëerd worden. Vandaar ook de grote nadruk

(6): Zie TGL, nov. 2008.

(7): Demuyne & Vandepitte, p. 114 e.v.

(8): Ibidem, p. 116.

(9): ibidem, p. 117.

op onderwijs, vorming en cultuur.(10)

Ik wil nog even de aandacht vestigen op die bijzondere psychologische weerstand, die stoornis en werkelijke rem op de ontwikkeling tot een volwaardig menszijn, die we al vermeld hebben, nl. het individualisme. Rümke ziet daarin een sterke verwantschap met het narcisme: de zeer extreme individualisten hebben dikwijls niet zo heel veel voor hun medemensen over. Een te sterk toegespitst individualisme, aldus nog Rümke, remt de inschakeling (!). De individualist wil in zichzelf het richtsnoer vinden. De individualist wil niets doen op gezag, al was het op gezag van God.

Met een zeer streng individualisme is misschien ook schuldgevoel incompatibel, of juist: erkenning van schuld. (...) De extreme individualist zal ook nooit toegeven dat hij aan iets of iemand anders verantwoording schuldig is dan aan zichzelf. (11)

Raúl Suárez

Ambassadeurs van Cuba

Onze Cubaanse reis vond zonder twijfel zijn hoogtepunt in de ontmoeting met Raúl Suárez, stichter van het sociaal-cultureel centrum Martin Luther King (CMLK) in Havana (12). Hij was de kleinste van ons allen, maar hij maakte op iedereen een diepe indruk. Het boek waarin hij zijn levensverhaal neerschreef (13), eindigt met de zin: "Vandaag voel ik mij een man uit één stuk: God beminnen, mijn pastoraat uitoefenen, het geloof beleven en tegelijkertijd me verenigd voelen met het humanisme van de Revolutie zijn voor mij een ondeelbare beleving zonder enige contradictie tussen mijn geest en mijn hart".

Ik haal een paar uittreksels uit zijn betoog. Als opdracht voor het C.M.L.K. ziet hij: "de kracht van de Poder Popular versterken, met de pedagogie van Paulo Freire. Wij volgen de bijbel en wij engageren ons om voor het volk waardigheid en vrede tot stand te brengen." Profeten en messiassen die de oplossing voor de hele wereld pretenderen te hebben, vindt Suárez verdacht. Maar tegelijk roept hij ons op om niet langs de kant te blijven staan: "Ik kijk niet naar twee gasten die boksen, zegt hij, "ik treed zelf in de ring. De revolutie is gebaseerd op ethische waarden: sociale rechtvaardigheid, gelijkwaardigheid van alle mensen, van mannen en vrouwen, van alle rassen. Alle Cubanen, armen zowel als anderen genieten sinds 1959 gratis onderwijs. Ze mogen niet gaan werken voor ze 17 jaar oud zijn. Ik ben fier tot een maatschappij te behoren die de gelijkheid nastreeft. Die is totaal niet te vergelijken met het kapitalisme dat we hebben gekend. Je moet steeds nadenken over wat socialisme is. Dit is een Cubaans socialisme. We weten nog steeds niet goed wat we willen met die waarden van anti-imperialisme, antikapitalisme, maar we eisen tegelijk efficiëntie (en dat is een ernstig probleem). We hebben al veel bereikt sinds 1959, maar we zijn nog niet tevreden. We kunnen niet zeggen: vanaf nu is het zo en wordt het niet meer anders."

Op onze vraag wat wij in Europa voor Cuba kunnen doen, vroeg Raúl Suárez ons een kring te vormen door elkaar de hand te geven, en hij noemde ons 'ambassadeurs van Cuba'. Daarbij herinnerde hij ons aan het voorbeeld van Albert Schweitzer, een groot organist, die in Kameroen de lepra ging bestrijden.

(10): Ibidem, p. 117.

(11): Rümke H.C. *Karakter en Aanleg in verband met het Ongeloof*. 1965. Amsterdam. Ten Have. p. 78.

(12): www.cmlk.com

(13): *Cuando pasares por las aguas. Memorias de un pastor en revolución*. Wanneer je oversteekt door het water. Herinneringen van een pastor in revolutie, (ed. Caminos, Havana).

Ik ben gaan opzoeken wie deze Schweitzer was. Hij is geboren in Kaysersberg, in de toen Duitse Elzas. Hij was arts, Luthers theoloog, filosoof, musicus en medisch zendeling. In 1953 ontving hij de Nobelprijs voor de Vrede. Hij gaf zijn persoonlijk fortuin aan zijn werk in Lambaréné, Afrika. Hij is dus een voorbeeld van menselijke waardigheid, opoffering en internationalisme. Theologisch kwam Schweitzer tot de slotsom dat Jezus niet zozeer om zijn leer (hoewel hij de morele waarde van bijv. de Bergrede hoog aansloeg) dan wel om

zijn wilskracht het navolgen waard is, om een willen dat volgens Schweitzer vooral gericht is op de morele vernieuwing van de mensheid. Daarbij denk ik dan spontaan aan de 'nieuwe mens' van Che.

Onze reis was een heel leerrijke reis. Een beetje zoals de Revolutie. Want Fidel zegt: "De Revolutie is als een grote leerschool, en zij die deze school doorlopen kunnen zowel goede als slechte leerlingen zijn." Laten we als 'ambassadeurs van Cuba' goede leerlingen zijn. Ik hoop ons hiermee enige steun, alsook enige ammunitie te hebben gegeven.

Ik eindig met de in onze groep graag herhaalde formule van Dominee Arbutin: "Gracias aan God en leve Fidel en de Revolutie".

André Van Droogenbroeck

Levensbeschouwing en Marxisme

welke perspectieven biedt de
Cubaanse Revolutie voor marxisten
en christelijke organisaties
?

Zaterdag 14 maart 2009

(9u30 - 12u30)

Zaal Chapo, Statiestraat 146, 2600 Berchem-Antwerpen (vlakbij station Berchem)

Programma:

- "De Factor Fidel". Co-auteur Marc Vandepitte geeft een korte presentatie van het boek en belicht de relatie tussen marxisme en religie en tussen marxisme en ethiek in de Cubaanse revolutie.
- Latijns-Amerika: 'Religieus marxisme', stand van zaken van de volksstrijd en rol van bevrijdingstheologie. Een overzicht door Guido De Schrijver en Jan Soetewey.
- Gesprek: Marxisme en levensbeschouwing in Vlaanderen/België.

Gratis inkom

organisatie: Christenen voor het Socialisme
info: CvS, Belgradestraat 82, 2800 Mechelen
tel. 015-41.64.84
christenen.v.h.socialisme@skynet.be
www.christenenvoorhetsocialisme.be

Elke dag opnieuw

Meer dan tweeduizend jaar geleden werd een kind geboren, in een stal omdat z'n ouders niet welkom waren in de herberg, omdat er nergens plaats voor hen was. Het kind werd als Koning geboren, met liefde en warmte omringd. Vanzelfsprekend is de onvoorwaardelijke liefde van Moeder Maria waarmee ze Jezus in die koude nacht verwarmd. De liefde van een moeder voor haar pasgeboren kind is iets wat je niet kan tegenhouden. Het moedergevoel waardoor de kersverse mama onmiddellijk weet dat alle prioriteiten nu anders liggen.

En toch... De liefde voor het eigen kind blijkt niet altijd even onvoorwaardelijk. Steeds vaker hoor je verhalen over waar het mis loopt: ongewenst kind geboren achter de Chirolokalen, pasgeboren kind verkocht aan wensouders, moeder van vijf vermoordt alle kinderen... Elke week wel ergens een gezinsdrama.

Anderzijds zijn er steeds meer jongvolwassenen met een grote frustratie dat de grote kindervens maar niet ingevuld geraakt. Vruchtbaarheidsbehandelingen zijn nog niet zo lang mogelijk maar kennen een steile opgang. Maand na maand met stress beladen wachten of het nu dan eindelijk gelukt is.

Geen beschuldigende vinger, naar niemand, maar moeten we met ons allen niet even stilstaan bij dat ongelooflijk wonder van een pasgeboren kind. In een tijd waar alles gepland, getimed en georganiseerd wordt, dat niets onverwacht ons mag overkomen, is het moeilijk omgaan met iets wat zich onmogelijk laat plannen. Zwanger raken is geen wetenschap, een kind opvoeden evenmin. De wens om alles te bepalen en niets aan het toeval over te laten valt niet te verzoenen met de onvoorspelbaarheid van een kind.

Ook ik wil steeds nieuwe plannen maken en dag in dag uit naar de toekomst kijken.

Ook ik heb steeds te weinig tijd om zelfs datgene wat ook belangrijk is, gedaan te krijgen.

Er zijn gelukkig momenten waarop je tot besef komt. Momenten dat niets anders telt dan genieten van het moment, van alle indrukken en gevoelens die je dan overkomen.

Een onverwacht goed gesprek, een glimlach van je lieve echtgenote, een baby die zorgeloos drinkt aan de borst...

En nog sterker: een huwelijksdag en natuurlijk de geboorte van je eigen kind.

Geniet van elk moment en wacht tot morgen om overmorgen te plannen. Elke dag opnieuw.

Geen beschuldigende vinger, naar niemand, maar moeten we met ons allen niet een tweede keer stil staan bij dat ongelooflijk wonder van een pasgeboren kind. In een tijd waar alles mag en kan, waar zelfs de scheiding der Machten niet vanzelfsprekend blijkt, zouden toch enkele essentiële waarden overeind moeten blijven. Ik ben net opnieuw papa geworden, misschien ligt het daaraan, maar de zorg voor en bescherming van een kwetsbaar kind, waar dan ook ter wereld, is voor mij vanzelfsprekend.

Ook ik verlies mijn geduld wel eens als een kind weer niet luistert.

Ook ik koop veel nuttige, maar ook overbodige cadeautjes en vergeet te storten voor SOS- Kinderdorpen.

Er zijn gelukkig momenten waarop je tot besef komt. Momenten die je doen inzien wat belangrijk en wat minder belangrijk is.

Een onverwacht goed gesprek, een glimlach van je lieve echtgenote, een baby die zorgeloos drinkt aan de borst,...

En nog sterker een huwelijksdag, en natuurlijk de geboorte van je eigen kind.

Zorg voor onze kinderen, denk aan de toekomst. Niet morgen maar vandaag nog. Elke dag opnieuw.

Willy Duchatelet

In het voetspoor van Romero

De grootsheid van een kleine en eenvoudige mens die opstaat om anderen te steunen en vermoord wordt, is een altijd weerkerend gegeven in de geschiedenis. In El Salvador wordt gezongen: "pueden matar al profeta, pero su voz de justicia no", men kan de profeet vermoorden, maar zijn stem van gerechtigheid niet. We hebben nood aan het voorbeeld van grote figuren om zelf verder te kunnen doen, op onze eigen bescheiden manier. Dat is een 'rode draad' van Anne-Lies Benitez-Meerschaert. Deze maatschappelijk assistente is 24 jaar oud en gehuwd met Arnulfo. Nu woont ze in Roeselare, maar van augustus 2006 tot juli 2008 was ze werkzaam in een ontwikkelingsproject in El Salvador.

{KENTERINGen}: *Waarom ben je naar El Salvador vertrokken?*

Anne-Lies: Werken in een derdewereldland heeft me altijd aangesproken. Toen ik na mijn studies werk zocht, kwam ik Piet Declercq tegen, een Belgische priester in zending die al meer dan 40 jaar in El Salvador woont en werkt. Piet Declercq leidt zijn parochie vanuit een bevrijdingstheologisch kader, steun aan de achtergestelden staat voorop. Ik vroeg hem of het mogelijk was bij hem te komen werken. Piet ging onmiddellijk akkoord. We zochten contact met de Franse ngo *Délégation Catholique pour la Coopération* (DCC). Zij zijn in Salvador gaan kijken en hebben het project goedgekeurd. Daarna heb ik met succes de selectieprocedure doorlopen, met twee zware vormingen in Frankrijk en dan nog een veertiendaagse opleiding in Nantes. En dan kon ik vertrekken.

{K}: *Viel het je niet zwaar, als jonge vrouw alleen in een tropisch land?*

Anne-Lies: Het was natuurlijk allemaal erg spannend. Op 22 augustus 2006 ben ik vertrokken, vol goede moed. Piet kwam me in de luchthaven ophalen, en daarna zette ik mijn eerste stappen in een totaal ander continent. De eerste maanden moest ik mij aanpassen, niet in het minst aan de hoge temperaturen tussen de 40 en 55 graden. In het begin woonde ik nog in het cultureel centrum van de parochie, daarna ben ik gaan wonen in de 'comunidad', de 'gemeenschap', waar ik werkte, in San Hilario, een comunidad van ongeveer 800 inwoners.

{K}: *Heb je je man in El Salvador leren kennen?*

Anne-Lies: Ja, inderdaad. Arnulfo en ik hebben mekaar gevonden in onze gemeenschappelijke bekommernis voor de armen in El Salvador. Vooreerst hebben we uit al onze ideeën de meest uitvoerbare en realistische gehaald. We zijn ter plaatse gestart met *Grupo Talapo*. We werken samen met *El camino del corazón*⁽¹⁾, onze solidariteitsgroep hier in België. Het is de bedoeling om in België meters en peters te vinden om kinderen en jongeren, onder bepaalde voorwaarden, een beurs te geven zodat ze naar school kunnen gaan. Die peters en meters steunen ons met 10 of 25 euro per maand, naargelang het gaat om het minder dure lager onderwijs of het hoger middelbaar onderwijs. Door onze steun kunnen momenteel 35 kinderen in het lager onderwijs en 15 kinderen op hoger niveau onderwijs genieten.

{K}: *Ben je nog met andere zaken bezig geweest gedurende die twee jaar?*

Anne-Lies: Toen mijn ouders op bezoek waren, leerden we de woongemeenschap *13 febrero* kennen. De huizen die na de aardbevingen van 13 januari en 13 februari 2001 werden gebouwd, waren nog altijd niet afgewerkt. Muren, ramen of deuren ontbraken. *El camino del corazón* vroeg, met succes, een subsidie aan de provincie West-Vlaanderen. Begin 2008 werden de eerste huizen afgewerkt, het project loopt nog tot in 2010.

Daarnaast zijn we nog we nog bezig geweest met de opstart van een nieuw project rond organische mest. Duurzame landbouw is immers niet alleen voor onze planeet belangrijk, maar evenzeer voor de portemonnee van de kleine landarbeiders. Na de oorlog -die tot 1992 duurde- werd aan de getroffen campesinos chemische meststoffen uitgedeeld. Zo ging veel kennis over organisch cultiveren verloren. En ook veel zuurverdiende centen van de campesinos, want vandaag wordt de mest duur betaald. Een zak kost 72 dollar, en voor het bewerken van een are grond heeft men 9 zakken mest nodig. Dat is een investering van 648 dollar.

Op het platteland verdient men maximum 4 à 5 dollar per dag. Niet iedere landarbeider heeft elke dag werk, hetgeen betekent dat hij tussen de 60 en 120 dollar per maand verdient. Samen met mensen met kennis van zaken, hebben we een aantal denkpijpen uitgewerkt. Op dit

(1) "de weg van het hart"

moment zijn Ricardo en Jesús, onze plaatselijke medewerkers, aan het bekijken wat op kleine schaal het best rendeert. In 2010 willen we daadwerkelijk van start gaan. We nemen onze tijd, omdat we weten dat een goede voorbereiding uiteindelijk veel tijd en geld uitspaart. Dat is voor ons heel belangrijk, elke solidaire euro moet goed worden besteed.

De fundamenten zijn in elk geval gelegd. Er werd een ngo AFSCOM (*Asociación por el Fortalecimiento Comunitario*, associatie voor de versterking van de gemeenschappen) opgericht. We zijn er vast van overtuigd dat onze compañeros verder zullen blijven inspelen op de noden van de kleine mens. Dat is logische stap om te kunnen blijven samenwerken. Verenigd blijven is van levensbelang, want samen staan we sterk. Het blijft een erg moeilijke, ongelijke strijd, maar we vinden dat we hem moeten blijven voeren. Armoede is en blijft immers een vreselijk onrecht.

{KJ:} *Valt het mee om vanuit België de projecten te blijven opvolgen?*

Anne-Lies: In juli 2008 zijn Arnulfo en ik naar België gekomen. Maar onze projecten gaan verder. We hebben er onze werkplek gebouwd, met een logeerkamer voor bezoek uit België, of voor wanneer wij teruggaan. Dat doen we zeker, alleen weten we nog niet wanneer. El Salvador is onze tweede thuis, met familie en vrienden die van veraf toch erg dichtbij zijn. El Salvador laat ons niet los. Vandaar dat we niet alleen aan onze projecten werken, Ricardo en Jesús werken verder aan wat we samen hebben opgestart. Onze solidariteit naar El Salvador kan op een gedegen manier blijven bestaan door de hulp van velen. Door de solidaire medemens hier in België, maar ook evenzeer door ondernemende mensen daar in het Zuiden. De Geest van monseñor Romero blijft leven in de arme bevolking van El Salvador. Wij proberen in zijn geest verder te werken zowel in El Salvador als in België.

{KJ:} *Wat bedoel je precies met: werken in de geest van Romero?*

Anne-Lies: Vandaag heeft 10 procent van de Salvadoreense bevolking 90 procent van de rijkdom in handen. De politieke en sociale situatie van het land is zeer fragiel. Zeker met de verkiezingen van maart in het vooruitzicht. Corruptie is nooit ver weg. Toch vinden we het belangrijk om met het positieve verder te doen. Met de strijdkracht van de kleine mens, die elke dag opnieuw vecht om te overleven. Romero staat voor ons voor bewustmaking. De bisschop veranderde van een man van rituelen naar een man die aan de kant van de kleine, vergeten mens staat. Arnulfo en ik zijn op de Romero-herdenkingen van 2007 en 2008 aanwezig geweest. Iedere mens heeft zijn grote en kleine kantjes. De grootsheid van een kleine en eenvoudige mens die opstaat om anderen te steunen en vermoord wordt, is een altijd weerkerend gegeven in de geschiedenis. In El Salvador wordt gezongen: "pueden matar al profeta, pero su voz de justicia no", men kan de profeet vermoorden, maar zijn stem van gerechtigheid niet. We hebben nood aan het voorbeeld van grote figuren om zelf verder te kunnen doen, op onze eigen bescheiden manier. Of, zoals mahatma Ghandi zei: wees zelf de verandering die je in de wereld wil zien.

{KJ:} *Tot slot: is er een manier waarop wij jullie projecten kunnen steunen?*

Anne-Lies: Zeker en vast. Op 21 maart wordt in Roeselare, in zaal De Kiem, voor de derde keer een kaas-en-wijnavond georganiseerd ten voordele van onze projecten in El Salvador.

Als je hierover meer informatie wil kan je ons contacteren via mail: marinacarrette@hotmail.com of anneliesmeesschaert@hotmail.com.

Voorlopig kan je ook nog informatie vinden op www.anneinelsalvador.waarbenjij.nu, Vanaf eind maart wordt onze website opnieuw toegankelijk, die is nu onder constructie. Hierop zul je alle belangrijke informatie over ons en de projecten kunnen terugvinden.

Katrien Rombouts

Wil je onze projecten financieel steunen?

Dat kan via:

000-0173311-69 van proma vzw,
Vorstlaan 199, 1160 Brussel
vermelding: 730102 Meesschaert/
El Salvador

Als je geen fiscaal attest wil ontvangen (of voor giften kleiner dan € 30): 068-2453392-95, van de steungroep "El camino del corazón"

Ik wil de verontwaardiging blijven voelen

De laatste retraite van de groep rond de Priester Arbeiders had als thema het bijbelboek Daniël. Dromen en visioenen spelen daar een heel bijzondere rol. Als evaluatie op het einde van die retraite, vroeg begeleider Paul De Witte een persoonlijke droom op de wijze van Daniël neer te schrijven. Hieronder volgt de droom van Magda Vingerhoets. Redactie.

Ik wil de verontwaardiging blijven voelen als een stagiaire-verpleegkundige me zegt over een halfcomateuze vrouw: “Waarom houden ze zo iets nog in leven?” Ik wil die verontwaardiging dan niet alleen voelen maar ze ook uiten en het gesprek aangaan over de zinvolheid van het leven zelf. En daarin steun vinden bij anderen.

Ik wil de verontwaardiging blijven voelen als ik op het theater van een kerk alleen maar keizerlijk geklede mannen zie acteren en geen enkele vrouw. Ik wil die verontwaardiging dan niet alleen voelen maar ze ook uiten en het gesprek aangaan over de gelijkwaardigheid van man en vrouw, ook in de kerk. En daarin de steun vinden bij anderen.

Ik wil de verontwaardiging blijven voelen als een collega zich laat ontvallen dat al die vreemdelingen maar profiteurs zijn en we de wondverzorging maar moeten stoppen omdat die vreemde patiënt niet naar de apotheker is geweest voor verzorgingsmateriaal. Ik wil die verontwaardiging niet alleen voelen maar ook uiten en het gesprek aangaan over de gelijkwaardigheid van alle mensen en de vraag of die vreemdeling wel het nodige geld heeft voor dat materiaal. En daarin de steun vinden bij anderen.

Ik wil de verontwaardiging blijven voelen als ik lees of hoor over de meedogenloze uitbuiting en repressie van het Palestijnse volk door de staat Israël. Ik wil die verontwaardiging niet alleen voelen maar ook uiten als mensen de staat Israël verdedigen met valse argumenten. En daarin de steun vinden bij anderen.

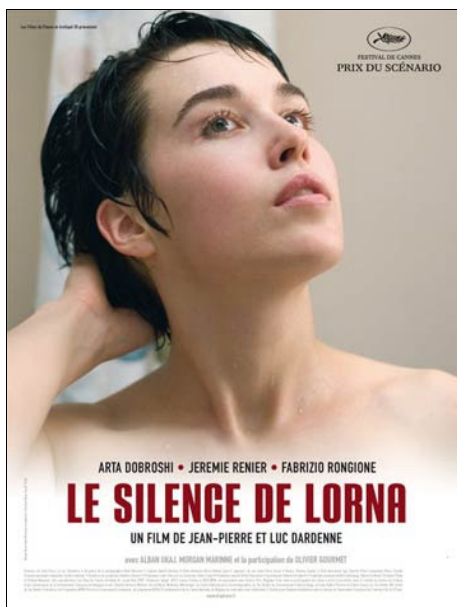
Ik zal me blijven onmachtig voelen omdat ik zo weinig kan doen aan menselijke behandeling van patiënten, aan de gelijkwaardige plaats van man en vrouw in de kerk, aan rechtvaardige leefomstandigheden van de Palestijnen. En daarin de steun vinden bij anderen.

Magda Vingerhoets

Le silence de Lorna

De leugen regeert

In dezelfde stijl als hun vorige films, beschrijven de gebroeders Dardenne in hun laatste film de lotgevallen van mensen aan de rand van onze Belgische samenleving. De inhoud sluit het best aan bij 'la Promesse' (1). Ook nu gaat het om vreemdelingen, die in België een beter leven zoeken. Lorna is een Albanese vrouw, die met de hulp van de maffia een Belgische identiteitskaart heeft bemachtigd. Dat kon, omdat ze een schijnhuwelijk is aangegaan met Claudy, een drugverslaafde jongeman, die hier een aanzienlijke som geld voor krijgt. In afwachting van hun echtscheiding leven Claudy en Lorna in hetzelfde huis. Er is veel ergernis tussen beiden, maar vooral Claudy klampt zich aan Lorna vast en hoopt dat zij hem van de drugs kan afhelpen. Langzaam raakt Lorna meer bij Claudy betrokken en helpt ze hem ook effectief. Maar de maffia is van plan om Claudy te vermoorden. Zo moeten ze hem het resterende geld niet terugbetalen en kan Lorna sneller opnieuw een schijnhuwelijk aangaan. Door Claudy aan te klagen voor mishandeling, hoopt Lorna snel een echtscheiding te regelen en Claudy's leven te redden. Dit plan mislukt en de ogenschijnlijk sterke en onverbiddelijke Lorna breekt. Na zo lang zwijgen, verbreekt ze de stilte. Ze vertelt haar nieuwe aanstaande man dat ze zwanger is.

Wanneer dit verhaal verzonnen blijkt te zijn, besluit de maffia dat Lorna onbetrouwbaar geworden is en moet gedood worden. Maar Lorna slaagt erin te vluchten. In de laatste scène zie je ze dwalen door een ijskoud bos met als enige houvast haar ongeboorte (en onbestaande) kind.

Velen vinden deze film van de Dardennes toegankelijker en vlotter dan hun vorige. Er is meer sprake van een echt verhaal, soms met thrillerachtige allures. De acteurs zijn actiever en spraakzamer en er komt zelfs muziek aan te pas.

Maar toen ik de filmzaal verliet, was het alsof iemand met een hamer op mijn hoofd geslagen had. In tegenstelling tot vorige films als "L'enfant" en "Le fils" (2), waar er toch sprake is van vergeving en verbinding tussen mensen, ontbreekt in deze film elke vorm van hoop. Lorna heeft geen toekomst, net zomin als Claudy of de companen van de maffia. De leugen regeert. Het huwelijk, het afkicken, de mishandeling, de taxi... alles is gelogen. Zelfs de relatie tussen Lorna en haar 'echte' vriend, Sokol, is niet wat het lijkt. De vijand is overal. Geld en de mooie plannen van Lorna om een eigen zaak te beginnen, kunnen niet op tegen de kanker van het wantrouwen.

Het feit dan Lorna terugplooit op zichzelf en haar eigen lichaam, deed me denken aan een onlangs gehouden lezing van de Gentse psycho-analiticus Paul Verhaeghe over identiteit. Hij stelt dat identiteit enkel kan ontstaan als mensen zich gedragen weten door een stabiele sociale groep. Volgens Paul Verhaeghe is het de huidige neoliberale samenleving, waar geld de maat van alle dingen is geworden, die het sociale weefsel heeft vernietigd. Veel mensen vinden geen enkele aansluiting meer en zijn voor hun identiteitsontwikkeling enkel aangewezen op zichzelf. Ook in de film klampt Lorna zich letterlijk aan zichzelf vast. Ze vertrouwt alleen nog maar op haar lichaam en haar ingebeeld kind. Wanneer de wereld zo onbetrouwbaar geworden is dat je enkel nog op jezelf kan vertrouwen, gebeuren er rare dingen. In het psychiatrisch ziekenhuis waar ik werk snijden mensen in hun eigen lichaam om zich ervan te vergewissen dat ze nog bestaan...Angsten, gevoelens van leegte en vervreemding, het overkomt niet enkel Albanese vluchtelingen,

(1) 1996

(2) L'enfant: 2005; Le Fils: 2002.

maar steeds vaker mensen van allerlei slag. Ik weet niet of de gebroeders Dardenne het zo bedoeld hebben, maar hun verhaal deed me ook sterk denken aan het achtste van de Tien

Woorden, "gij zult niet liegen". Toevallig zijn we in onze plaatselijke bijbelgroep de tien woorden uit Exodus aan het lezen. Eigenlijk tonen de filmmakers ons wat er gebeurt als je het achtste Woord in de wind slaat. Als niemand nog de waarheid spreekt, kan je alleen nog maar op jezelf vertrouwen. En het is niet alleen de maffia die zich schuldig maakt aan bedrog. Wie maalt er vandaag nog om een leugentje? Alles is schijn. Reclameboodschappen, fotoshop, plastische chirurgie, computervrienden, beloften van regeringsleiders en geruststellingen van bankiers... We moeten allemaal een houding zoeken in een wereld van nep en namaak. In de film vinden we alvast niet veel aanknopingspunten om onze weg te vinden. Als we Paul Verhaeghe moeten geloven kunnen we best te rade gaan bij mekaar. En misschien kunnen we dan opnieuw de Tien Woorden van onder het stof halen. Misschien toch niet zo 'n slechte leidraad voor psychisch welzijn?

Katrien Rombouts

Le silence de Lorna. Belgisch/Franse film van Jean-Pierre en Luc Dardenne, 2008, 105 min.

Vandaag en alle dagen

Bij het overlijden van Wannes Van De Velde

*Wij zijn de gepoetste proleten
van zeventien in een dozijn
We zijn ons ouwe vodden vergeten
en kleden ons proper en fijn
Toch spreken we nog lijk de slaven
het schuim van Europa, meneer
en al schijnt de miserie begraven
d'r komt wel ne volgende keer*

(De gepoetste proleten)

In het voorjaar van 2007 was em daar terug. Na jaren van strijd tegen leukemie zou hij weer gaan optreden. Wannes Van De Velde weer op tournee in de maat van zijn laatste en misschien zijn prachtigste album: In de maat van de seizoenen. Ik had me voorgenomen om kaartjes te kopen voor iedereen in mijn omgeving waarvoor de balladen van Wannes (Willy) Van De Velde heel veel betekenen: Lin, mijn ouders, mijn broer. Maar het mocht niet zijn. De affiches aan De Roma op de Turnhoutsebaan werden overplakt met de aankondiging dat de tournee werd afgelast om gezondheidsredenen. En nu heeft hij ons definitief verlaten. Er komt geen volgende keer.

Het zou Wannes Van De Velde oneer aandoen indien men hem politiek zou trachten te recupereren. Daarom wil ik vooral hem zelf aan het woord laten via zijn teksten. Politiek was voor hem te klein, zo zong hij zelf in *De rare namen*:

*Noch socialist, noch Stalinist,
pastoor noch liberaal,
republikein, imperialist,
'k ben geen van allemaal.
En schoon dat 'k liedjeszanger zijn,
voor mij is politiek te klein.
't Is eender in welke taal
't Is eender in welke taal*

Maar ik denk dat Wannes vooral de hypocrisie van de partijpolitiek bedoelde. In de geest van Louis Paul Boon, waarvoor hij trouwens een prachtige hymne schreef: *Boontje*.

*Voor de fascisten was 't 'ne rooie,
Voor de blauw' een vies geval,
Voor 'ne kaloot 'nen antichrist
En voor de rooi: 'nen anarchist.
Maar alle zure nijd
En achterklap ten spijt
Hee' niemand zijn verhaal kunnen castreren;
Zijn woorden fel van kleur
Waarmee dat 'em aldeur
De Vlomse bourgeoisie blijft koejonneren.
(Boontje)*

In zijn Gentse impressie kiest hij zoals zo vaak in zijn teksten onverbloemd de zijde van het werkvolk:

*Dan bracht den tijd 'ne lentewind:
Den Internationale.
Spaarden de sabels vrouw noch kind,
Ze kosten het nie' halen
Tegen het rommelend getij,
Het leger van de slaven
Dat in de dagen van die' mei
Zijn vodden ging begraven.*

Zoals geen ander wist hij ons te vertellen dat we alleen samen dingen kunnen verwezenlijken, dat het individu pas tot bloei komt als deel van een collectief:

“ ne zanger is ne groep ”

*Maar heel de wereld is verblind door linke binken
en door de grondwet van het reklaam;
ne zanger moet gelijk een filmster staan blinken,
gelijk de paus op zijn balkonneke staan winken
naar d'arme schapen die lager staan.*

*Vertelt me nooit niet meer: ne zanger is iets enig,
want da's een leugen, dat is reklaam.
ne zanger is een groep, dat zing ik en dat meen ik;
een lieke zingt ge nooit of nooit allenig,
zonder al d'ander zou dat niet gaan.*

(Ne zanger is ne groep)

Wannes Van de Velde doorleefde heel intens de revolutie van de jaren zestig en zeventig en was erg verbitterd door de afloop ervan: het smoren van de sociale revolutie in partijpolitieke recuperatie:

*in dien tijd zaag'de gezichten
met nog kleur en lijnen op
en ge kost iemand herkennen
aan zijn stem of zijne kop
in dien tijd hadden w'een tronie
of een bakkes met gevoel
maar vandaag zijn de gezichten
eenen uniformen boel
'lijk de politiek' affichen
met dien blote konten-smoel*

*in dien tijd waard'e betrokken
nu is alles ons gelijk
hoe dat z'ons ook koejonneren
we zijn braaf, gelijk een lijk
zien de katten uit de bomen
onzen tijd duurt het nog wel
dat er na ons ander' komen
da's de regel van het spel
'k lig er echt niet van te dromen
blaast den boel dus maar naar d'hel*

(In dien tijd)

Hij zette zich dan ook altijd hevig af tegen elke vorm van hypocrisie en valse schijn. De gepoetste proleten bijvoorbeeld is erg actueel: we dragen nu mooie kleren en hebben met wat geluk een auto en een huis. Maar veel stelt dat niet voor. De sociale verhoudingen bleven ongewijzigd. Ongelijkheid en onrecht verdwenen onder een laagje vernis. Maar dat alles is maar tijdelijk, orakelde Wannes, en de nieuwe tijden geven hem gelijk:

*en al schijnt de miserie begraven
d'r komt wel ne volgende keer*

(De gepoetste proleten)

Wat het vernis van de communicatie en de marketing betreft zouden de SP.a top en Patrick Janssens de volgende strofe eens goed moeten laten bezinken:

*en altijd dezelfde woorden
in de kulturelen brij
op de radio kunde't horen
ook de kijkers zijn erbij
"eigentijds, milieubewuster"
of "omdat we mensen zijn"
laat ze voor mijn part maar steken
heel uw nieuw' realiteit
want ik kan niet goed geloven
in uw uebermenschlichkeit*

(In dien tijd)

Het oeuvre van Wannes Van De Velde is echter allesbehalve zwartgallig. Hij vindt schoonheid en waarachtigheid in het leven van de gewone mensen

*langs het venster van den tram
laat ik heel de stad passeren
die daar in de 20 st' eeuw
moedig ligt te paraderen
januari in de kou
want de winter is gekomen
en ik zeg: bonjour madame
door het venster van den tram*

(Het venster van den tram)

Of nog:

*Honderd rozen uitgelezen
In de vijzel fijngevreven,
En daarbij 'ne liter melk
Uit de moederlijke kelk*

*'k Heb geen zigeunerin van doen
Of geen waarzeggerij;
Hoe dat u moeder u maakte
Weet ik beter, schat, dan gij.*

(Comme Facette Mammata)

Of hij vindt schoonheid daar waar weinig anderen ze menen aan te treffen, in het havengebied of in door kleinburgers en parvenu's verguisde steden:

*'t Is er allemaal versmolten;
Vlaming, Waal en Siciliaan, Griek en Turk aan één tafel
Bij de pita-Marokkaan
Fluiten lie'kes van Lemaire of Salvatore
Hoofdstad van het land van kolen,
't Is voorwaar geen paradijs,
Maar dees plaats heeft duizend kleuren
Ook al zeggen ze: z'is grijs,
En z'heeft heur eigen stem kunnen bewaren.*

(Charleroi)

De minnaars van de "volkseigen cultuur" zullen dat natuurlijk niet graag horen. En ook de volgende zéér actuele strofe niet:

*Wanneer alleen nog 't Gouden Kalf wordt vereerd
En 't evenwicht van geest en leden wordt verstoord
En d'omgekochte leiders ons helpen in de nesten
Spreekt dan maar Frans en zwijgt me van de Vlaamse Kwestie*

(Zwijgt me van de Vlaamse Kwestie)

Het is een hele grote meneer die ons nu verlaat. Van het formaat van een Jacques Brel. In het Sportpaleis trad hij nooit op. Die lawaaierige tempel van klatergoud is te klein voor hem. Het kleine land dat hij de rug toekeert kan maar op één manier groot genoeg zijn om hem eer te bewijzen. Door alle hypocrisie, valse schijn, zelfgenoegzaamheid en grootheidswaan uit te bannen, en te blijven luisteren naar alles wat hij ons vaak vergeefs trachtte duidelijk te maken: vandaag en alle dagen.

*'k wil niet meer wijzen op de pijn
van deez' vermoeide tijden
't zou boter aan de galg zijn
en hier staan preken voor de schijn
wil ik het liefst vermijden
maar alle bitterheid ten spijt
en alle bange vragen
grif ik hier zonder veel lawijt
een simpel teken in den tijd
vandaag en alle dagen*

(Ik sta met mijne rug naar 't land)

Geschreven door Erik De Bruyn
dinsdag 11 november 2008